

Leo y escribo en mi lengua

Mixe Baja • Ayuuk

Ayuuk'aamëtsy nyajmetya'aky mëët njaay

MEVYT
Modelo
Educación
para la Vida
y el Trabajo

Créditos a la presente edición

Coordinación académica
Sara Elena Mendoza Ortega
Elisa Vivas Zúñiga
Flor María Kobe Guzmán
Carmen Díaz González
Javier Avelino Fernández
Luis Alavez Bautista

Autoría del prototipo
Guillermina Duarte Hernández
Elisa Vivas Zúñiga

Adaptación para la población hablante de mixe Baja
María Guadalupe Morales Castellanos
María de Jesús Hernández Francisco

Asesoría académica
Mónica Karina Barbosa Romero
Liv Kony Vergara Romaní
Israel Filio García

Revisión técnica
Liv Kony Vergara Romaní

Revisión de la escritura en mixe Baja
Godofredo Gervasio Santiago Martínez

Coordinación gráfica y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento al diseño
Ricardo Figueroa Cisneros
Jorge Alberto Nava Rodríguez

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Supervisión editorial
Marlik Mariaud Ricárdez

Revisión editorial
Agustín Escamilla Viveros
Hugo Fernández Alonso
Laura Angélica de la Torre Rodríguez

Diseño
Jorge Guillermo Aguilar Picasso

Diagramación
Mónica Montserrat Rivera Ochoa
Ricardo Pérez Rovira

Ilustración de portada
Cristina Niizawa Ishihara

Ilustración de interiores
Cristina Niizawa Ishihara
Alejandro Villalobos González
Mario Grimaldo González
Ismael David Nieto Vital
Juan Jesús Sánchez Muñoz
Vanessa Hernández Gusmão
Nora Adriana Millán Jaramillo

Fotografía
Lizeth Arauz Velasco
Juan de Dios Ramírez Bautista
Pedro Hiriart y Valencia

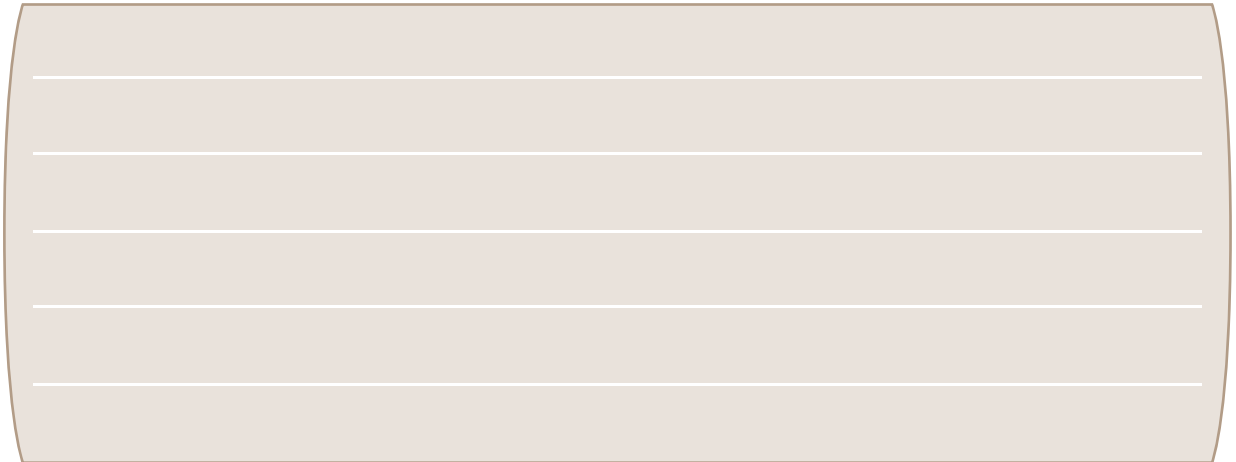
Leo y escribo en mi lengua. Mixe Baja. MIBES 3. Libro del adulto. D. R. 2012 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, México, D.F., C.P. 06140.

Esta obra es propiedad intelectual de sus autores, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

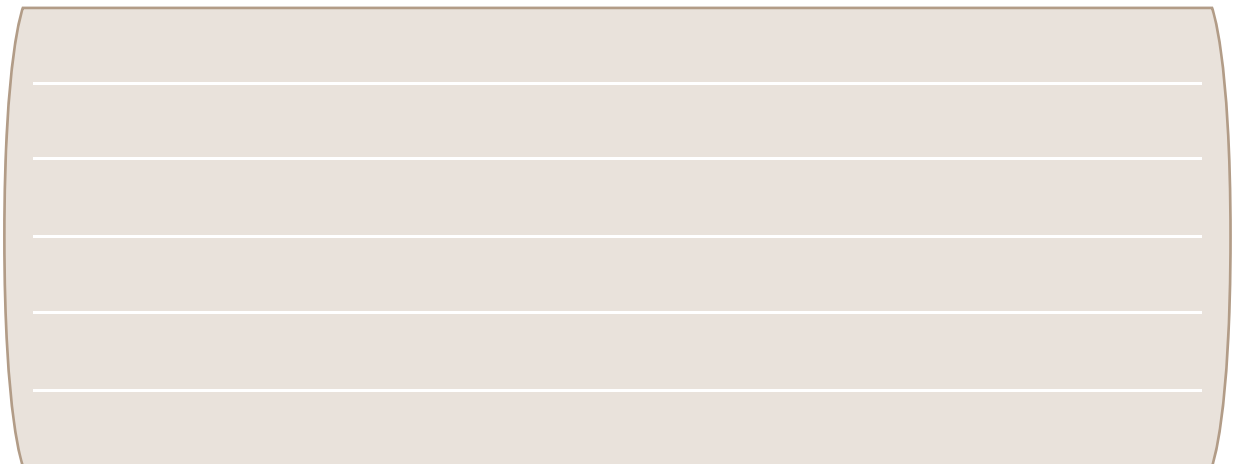
ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9
ISBN *MEVyT Indígena Bilingüe con Español como Segunda Lengua*: 970-23-0500-4
ISBN *Leo y escribo en mi lengua.* Mixe Baja. MIBES 3. Libro del adulto: 978-607-710-234-2

Impreso en México

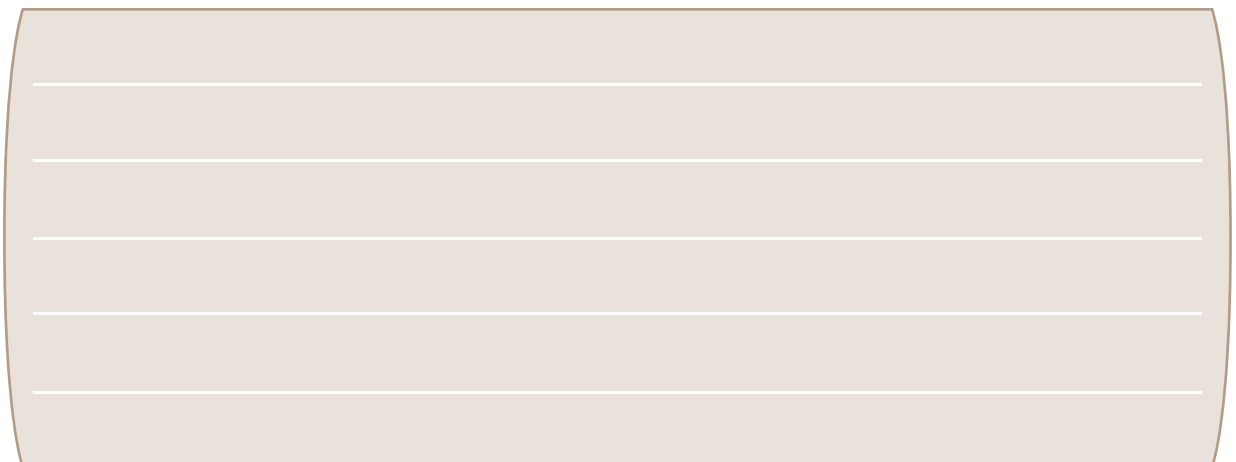
Je'e nxëë'ëtsy:

Je'e nkajptëtsy:

Je'e nmëjkajptëtsy:

Yajnatsiwëëpy

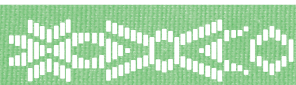
Xyaj'ijxp xyajmatoyajp

A'atyunaxy'uunk

Myotsyo'ont

5

6

1 apëky

10

1 apëjktuky

12

2 apëjktuky

33

3 apëjktuky

55

Jotkukat je'e tëë m'apëky maa 1 apëky

78

2 apëky

84

1 apëjktuky

86

2 apëjktuky

111

3 apëjktuky

135

Jotkukat je'e tëë m'apëky maa 2 apëky

157

Kujayë'ënyty noky je'e tëë m'ëxpëky

167

Xyaj'ixp xyajmatoyajp

Ataa noky tyam myajkëwanëëpy miitsy kyëxp ataa y'atyunyë, may kapxy metya'aky miny mëët je'e yajatyunëk jim je'e xypyupeta'any ween myajmëjë'ëp myajmayë'ëp je'e vajmetya'akyë mëët jaayëë.

Ataa noky metstk apëky myëëtë. Yë'ë tu'ukjaty apëky myëët tekëëk apëjktuky.

Nej yë'ë jiipy apëjtukyjoty kyujayë'ëy, je'e vajmetya'akyë oywinjwëëny mpataanpy, je'e ataa tyuunpy koo myajmëj myajmayëëp jatu'un m'axkapët mëët mwinjë'ëp je'e kapxy metya'aky, m'ixyataanpy nej je'e vajmetya'akyë mëëkaanpy, mëët mja'atya'akaanpy nej je'e oy mjaayëp yë'ë kapxy metya'aky mëët tu'un je'e mja'ayoyë'ëp. Mëët awiink m'ixyata'any nej je'e m'ayuuk may je'e jaay je'e metya'aky myëëtë je'e miitsy manaa tëë mkajaay tëë mkakëëtsy je'e ayuukpë.

Ataa mnoky jyamyëëtajpy je'e Na'ap metya'aky noky, Noky tu'pu'xy mëët je'e lx nejy ayuuk yakjaay paaty mnama'ay oy manaa je'e mëëtat wintuum, jwe'e yë'ë yajwinwanëëpy matyu'u kapxy metya'aky, matyu'u tuunk jim xymëyujwa'any maa ataa maj jeya'ay noky.

Oy ween koo ataa tu'un mkapxtaka'any.

**¡Myajnatijpy myajnamaapy koo oy ween
m'apëk m'ëxpëkët!**

A'atyunaxy'uunk

Nej je'e m'apëkyëëpë tyuyo'oy

Yë'ë wii a'atyunaxy'uunk mpataanpy may'ok maa ataa maj jeya'ay noky, je'e yë'ë tyunaanpy koo je'e xyajnatsiwëëp je'e jim m'atyunaanpy motu'unyty yë'ë tu'kony'uunk.

Yajwinmotowëëpy. Ataa a'atyunaxy'uunk xyajnamaapy koo je'e oy m'ixët m'eeplet yë'ë aja'anyaxy mëët yë'ë metya'aky kujayë'ëpë je'e tyuunpy koo je'e metya'aktëwët manaa je'e myaayjaty yë'ë yajmetya'aky o jaayëë maa je'e kapxy metya'aky.

Tyam yajmetya'aka'any. Ataa a'atyunaxy'uunk xynyamaapy koo miitsy je'e mnajwëëp tii taa je'e kyapxa'any myetya'akaanpy yë'ë xim xyajwinwaanëëpy paaty je'e m'eeplet yë'ë aja'anyaxy, je'e noky no'okë'ëy, motunjaty je'e jaay, nej je'e nyi'x, paa tëkajtspë o temy jatu'un kyëxë'ëky je'e winkjaty jaappë.

Yajmetya'akp je'e kapxy metya'aky. Ataa a'atyunaxypë jwe'e tsyojpy koo motowët o yajmetya'akët winjwëëyaanpy. Paa kaj je'e to'ok myajmetya'aky tëë mwinjwë'ëy myajmetya'aktakats oy naak'ok.

Mwinjwë'ëp je'e kapxy metya'aky. Jwe'e ataa a'atyunaxy xywyoop xywijstp koo je'e mjamyetsët mëët mkapxët je'e kapxy metya'aky naj tëë yajmetya'akyëp. Oy kyapxtëënë oy wyinjawëënyë.

Nej kapxy metya'aky kyujayë'ëy. Koo naj yaa tëë metsy m'ëxkapaanpy nej je'e kapxy metya'aky kyujaay kyuketsë'ëy, nej yajpaatyë, je'e metya'aky janytyim tsyopatpë, mëët nepyaam ajxy je'e tëë y'atyuny.

Yajmetya'akyë mëkaanpy

1. Ataa yajmetya'akyë mëkaanpy jiipy yajtuunkpatyë nejy nokyjoty nyakapxy nyametya'akpy yajpaaty, koo najty je'e yajmetyaka'any mëkaam je'e yakapëjpkpë jaa maj jeya'ay je'e jim kapxytëëp nej je'e oy yajmetya'akët o wyinjawë'ëp je'e tsojpy je'e kapxy metya'aky.
2. Yajmëyujwa'an jaa jeya'ay ween ametsyaam y'ok yajmetya'aky je'e kapxy metya'aky.
3. Ween ajxy nyakapxy nyametya'aky tii yë'ë yajkojpë tëë jyaay maa je'e kapxy metya'aky.
4. Metya'akta'ak yë'ë yajmetya'akyë mëkaanpy jatu'un je'e mjamyëëtëjk ajxy yajmotow.
5. Xymyoopy tuunk nej je'e mjoot mkop myakawa'atsët maa yë'ë yajmetya'akaanpy miny, jatu'un je'e kwëntë ajxy myëëtatëp: nej je'e oy mkapxët, nej je'e oy metyakpëtsëmët, nej je'e tëë kyapxy tëë yajmetya'aky je'e jaaypë mëët ajxy jaknakapx nej je'e noky kyapxy yajmapaat myajmëjë'ëp.

Yajwinmotowëëpy. Ataa a'atyunaxy'uunk xyajnamaapy koo je'e oy m'ixët m'eeplet yë'ë aja'anyaxy mëet o yë'ë kapxy metya'aky mëet metya'aktëw manaa je'e myaayjaty je'e jaayëë.

Nej kapxy metya'aky kyujayë'ëy. Koo naj yaa tëë metsy m'ëxkapaanpy nej je'e kapxy metya'aky kyujaay kyuketsë'ëy, je'e metya'aky janytyim tsyopatpë, mëet nepyaam ajxy je'e tëë y'atyuny, nejy miitsy je'e mkapxy metya'aky.

Je'e natajy je'e namaypë maa yë'ë jaayëë. Ataa a'atyunaxy'uunk tsyam xywyoy wyitsy koo je'e mnatijët pën je'e noky myajnajaayëwaanpy, waanp o nepyaam mnama'awany, mëet nej je'e kapx metya'aky kyëxëka'any ween kojkyapxy nyëkxy nej miitsy yajmatoyata'any maa je'e jaayëë.

Je'e kapxy metya'aky jaay. Ataa a'atyunaxy'uunk jim mpata'any maa je'e mkujaayëwa'any je'e kapxy metya'aky nej yajmatoyata'any maa je'e jaayëë.

Yakijxp mëet yakja'ayoyëëpy yë'ë kapxy metya'aky. Ataa a'atyunaxy'uunk xyakjamyejtsp koo je'e mjaay naj tëë myajmay myajmetya'akëp paa oy najty tëë mjaay je'e myak'ixy myajmetoyaanpy, jatuun je'e m'ixët mëet mjayoyë'ëp je'e jayëë maa kapxy metya'akyjoty najty tëë mja'amyat'y.

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkopk nejj je'e ayuuk

- a. Yajmetya'ak je'e kapxy metya'aky jatu'un ëxkap matyijaty je'e nyakapxy nyametya'aky maa yë'ë jaaypë.

Tu'uk kapxy metya'aky yajmetya'aka'any jatu'un je'e mëj jeya'ay mawintuum y'ixyatëp je'e najty nyakapxy nyametya'aky maa yë'ë jaaypë.

- e. Wyinjwëëpy je'e nyakapxy nyametya'aky maa yë'ë jaaypë.

May yajatyunëk jim myëëtë maa je'e mëj jeya'ay yajtuny yë'ë jim jaaypë maa nyakapxy nyametya'aky maa yë'ë jaaypë.

- ë. Myajtunkpatëp je'e mjaay may it maa winkjaty kapxy metya'aky.

Yajatyunëk ataa, ween tu'un mja'atya'akët je'e najty tëë m'apëky tëë m'ëxpëky maa je'e nyakapxy nyametya'aky maa yë'ë jaaypë.

apëky

1

Yë'ë mutsk mëët mëj jeya'ay:

- Y'axta'apy nej je'e nyajwë'ëwany matyii kapxy metya'aky tu'un xyajmatoyajp.
- Y'ëxkajpy tii je'e nyakapxy nyametya'akpy yë'ë jiipy yajpatpë maa yë'ë kapxy metya'aky.
- Yajtsonta'akypy je'e yajatyunëk maa je'e yajmetrya'akyë mëkaanpy.
- Y'ëxkajpy nejy je'e kapxy mëët je'e metya'aky tyuuny o yajna'ixë'ëy je'e kapxy metya'aky.
- Y'axta'apy nejy je'e jaay keets tyuyo'oy: nyatij nyamaapy, kyujaayëëp mëët jyaay oyëëpy je'e kapxy metya'aky.
- Y'ëxkajpy nejy naje'e yë'ë ayuukaam jyaay tyëkë'ëy.

1

apëjktuky

Ataa noky tsojpy:

- ◆ Y'e'py yë'ë noky mëët yë'ë aja'anyaxy jatu'un y'ëxkapy tii je'e ye'epy noky xyajmatoyajp.
- ◆ Wyinjwëëpy nejj yë'ë ye'epy noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Jyotkukajpy yë'ë metya'aky jim tëë pyaaty maa yë'ë ye'epy noky jatunëk yajtunk patëëp maa yajmayjaty.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e kapxy kujayë'ëwanëp maa yë'ë kapxynakekpë noky.
- ◆ Jya'apy je'e kapxynakekpë noky kojkyapxy nej je'e tëë nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'e'py mëët jya'ayoyë'ëpy je'e kapxynakekpë noky.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikyëxp koo yakjaay je'e ayuuk jaay e/ë.

Eep yë'ë aja'anyaxy mëët yajmetrya'aky yë'ë ajxy kyapxypë.

Kapxtëw.

- ¿Tii kapxy metya'aky taa yë'ë ajxy yajmetrya'akypy?
- ¿Tijaty kapxy metya'aky ataa tu'unpë noky jyaknyametya'akypy?
- ¿Nepyaam ëjts taa tu'unpë kapxy metya'aky noky nyajtunkpatëm?
- ¿Tëë ataa tu'unpë kapxy metya'aky noky m'ixy wintuum? ¿Maa?

Axta'aw jiipy maa je'e noky tu'pu'xy yë'ë ye'epy noky
 “Jaa ëjts nje'ajtem” eep yë'ë aja'anyaxy, yajmetya'ak yë'ë
 ja'atsyonta'aky mëet kapxtëw.

Nakutujttëjk
JE'E ËTSY NTSOKY NYAAX

Jaa ëjts nje'ajtem

Aja'anyaxy e'pëk pyata'aky

Yovegami Ascona Mora

**Aja'anyaxy eepy'aam je'e m'ixyata'any nej je'e
 njukyajtëm ajxy maa ataa n'ayuuk kajptëm.**

Jwe'e tsyontaka'any
 23 xëë ataa *diciembre* po'o najty a jwe'e je'e myaya'any 31 xëë jaa
diciembre najty nejy ataa jumëjt 2009. Jopetyxyëë y'awa'atsa'any koo
 najty 10:00 a xëëkunaxy y'akë'ëwa'any koo najty 6:00.
 Jim maa yë'ë akujktëjkwiink

NAA MËYAJT MTËKË'ËWA'ANY

TËKAAM, WAJWIINP

- ¿Tii kapxy tii metya'aky xyajmatoyajp yë'ë aja'anyaxy mëet yë'ë noky nyi'xy?
- ¿Nej yë'ë ja'atsyonta'aky ¿Tii taa yë'ë xyajmatoyajp yë'ë ye'epy noky?
- ¿Tii ataa pya'jayë'ëy taa tu'un nyanëënpy?

Yajmetya'ak ataa kapxy metya'aky.

Axta'aw jiipy maa je'e noky tu'pu'xy yë'ë ye'epy noky “Jaa ëjts nje'ajtëm” meët pa'witsë'ëw je'e oy na'atsoopë.

1. Je'e metya'aky “Je'e ëtsy ntsoky nyaax” je'e tu'un nyanëënpy:

- a) Nej yë'ë kyapxtëyë je'e nyakapxy nyametya'akpy.
- e) Nej je'e kyumayë'ëy yë'ë metya'aky maa yë'ë noky.
- ë) Tsyonta'aky je'e nyakapxy nyametya'akpy maa yë'ë ye'epy noky.

2. Yë'ë kon metya'aky yajpatpë maa yë'ë ye'epy noky xyajnamaapy:

- a) Koo je'e wyoy wyitsy aja'anyaxy e'pëk.
- e) Je'e tu'un tsyoypy ataa aja'anyaxy e'pëk.
- ë) Nej tsyopata'any koo ajxy nëkxy y'eepy.

3. Je'e nyakapxy nyametya'akpy jwë'ë tu'un wya'xy:

- a) Wa'xyjaty.
- e) Yony metya'aky.
- ë) Kon metya'aky.

Na'atsow (T) paa tëy meët (K) paa kaj tyëyë.

Yajtëëpy	T	K
Jwe'e taa woop wijtsp SEP.		
Xim kon metya'aky tu'uk jatu'un myena'any: Aja'anyaxy eepy'aam je'e m'ixyata'any nej je'e njukyajtëm ajxy maa ataa n'ayuuk kajptëm.		
Yë'ë ye'epy noky je'e taa yajnatijpy je'e to'oxyëjk ajxy na'uunkpatpë.		
Jim taa xywyoy maa je'e aja'anyaxy e'pëk pyata'aky.		

Winpiw metya'aky tu'uk yë'ë juwijtsypë mëët kujayë'ëw maa je'e nyëkxa'any jatu'un nej yë'ë jim yajpaaty maa yë'ë ye'epy noky. Ix nej yë'ë y'atyunë'ëky.

- Aja'anyaxy
- Je'e metya'aky

- Ja'atsyonta'aky xyëë
- Tëjk xyëë je'e woop wijtspë.

Nakutujttëjk

JE'E ËTSY NTSOKY NYAAX

Jaa ëjts nje'ajtem

Aja'anyaxy e'pëk pyata'aky

Yovegami Ascona Mora

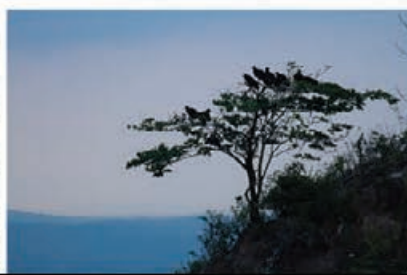
Aja'anyaxy eepy'aam je'e m'ixyata'any nej je'e njukyajtëm ajxy maa ataa n'ayuuk kajptëm.

Jwe'e tsyontaka'any

23 xëë ataa *diciembre* po'o najty a jwe'e je'e myaya'any 31 xëë jaa *diciembre* najty ney ataa jumëjt 2009. Jopetyxyëë y'awa'atsa'any koo najty 10:00 a xëëkunaxy y'akë'ëwa'any koo najty 6:00.

Jim maa yë'ë akujktëjkwink

NAA MËYAJT MTËKË'ËWA'ANY

TËKAAM, WAJWIINP

Aja'anyaxy

Jamyets koo...

Yë'ë **ye'epy noky** kapxy metya'aky xyajwinjwëëpy maa je'e atëy meta'aky yajtuny; jwe'e jyamyëëtajpy aja'anyaxy paaty myëëtë ween miitsy je'e mna'epwonpity jatu'un je'e myajmetya'akëp je'e kujayë'ëypë. Yë'ë ye'epy noky je'e nyi'xkyëxp mëët koo je'e myëjë paaty ajxy je'e nyamëj eepy.

Jata'ajaty **ye'epy noky** noky jim tyunkpaaty, koo ku'uk yakixy yajmatoyaty tijaty jatanëp nej koo je'e (xëë tsuu, kapjt xëë, mëët jakmatyuuajaty tii najty jatanëp), mëët (oomy ayë'ëkyë, nyi'ëxpyë'ëkyë, jakwiinkjaty), mëët koo je'e xyajmatoyata'any (koo ajxy je'e kyumëwa'any je'e pikena'k o je'e animalë) o nokoo ajxy tijaty y'awanë'ëy koo tyoka'any.

Yajmetya'akyë mëkaanpy

Yajmetya'ak mëkaanpy yë'ë kapxy metya'aky, kwenta'at koo je'e oy mkapxët yë'ë metya'aky.

Tsyam myajnama'ay koo je'e jayëjp nityu'um yajmetya'akëp mëët amë'tsyaam mëët, kapxtëw nej je'e tëë mwinjwë'ëy.

Katë myetya'aky

Jim muuxy tu'uk je'e ajxy katë yajxa'ajpy. Ataa katë kap je'e y'axu'x'ijty mëj myëëtë, na'atëy ijty je'e nej yë'ë muuxy ajxy naje'emyëëtë. Tu'uk xëë najty je'e koo jaa muuxy mëj axu'x mëëtpë nyamaay:

—Ëtsy yë'ë m'axu'x yajyujwanëk jwe'e pëkaanpëtsy.

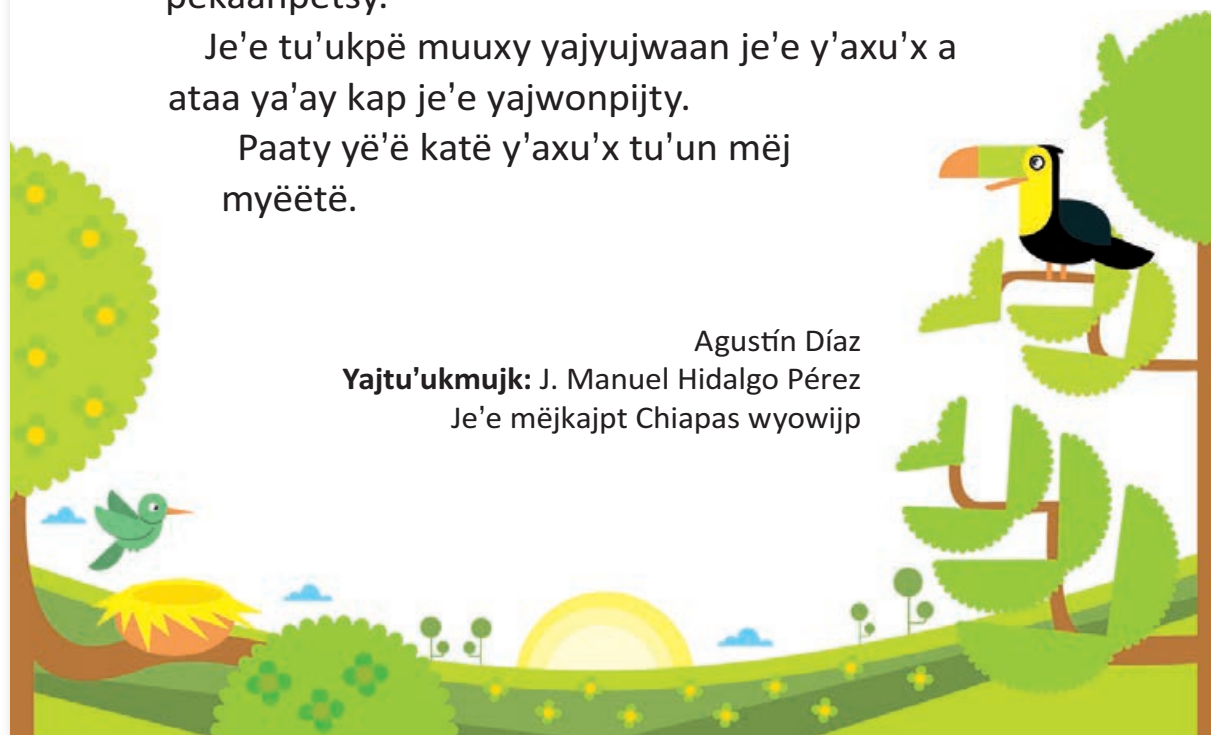
Je'e tu'ukpë muuxy yajyujwaan je'e y'axu'x a ataa ya'ay kap je'e yajwonpijty.

Paaty yë'ë katë y'axu'x tu'un mëj myëëtë.

Agustín Díaz

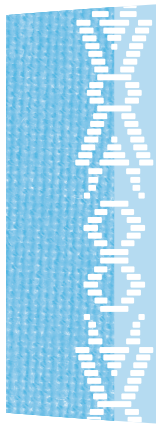
Yajtu'ukmujk: J. Manuel Hidalgo Pérez

Je'e mëjkajpt Chiapas wyowijp

Kapxtëw.

- ¿Ma'aanpy tsipkapxnë mjwëëy koo taa tëë myajmetya'aky?
- ¿Tii metya'aky oy mkakapx? ¿Tiikyëxp?
- ¿Nej taa kapxy metya'aky m'ixy?

Mnajwëëpy ijty koo:

Koo mkaxpy je'e yajmetya'akyë mëkaanpy, janytyim tyuunp koo je'e, m'ëxkapët tii yë'ë yajkojp tu'un tëë jyaay tii xyajmatoyataanpy, jatu'un je'e metya'aky oy mëk xynyametsët, mëët je'e ajxy amotowijpë oy wyinjwë'ëp.

Yajmetya'ak je'e kwentë “Je'e xëkëtiw mëët yë'ë tsukt”, maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëët nya'exëwëë koo je'e myajmetryaka'any mëkaanpy.

Ataa yaa kujayë'ëypyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak je'e kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Tanaxyëp naak'ok je'e awijstuky mpaaty mëët majaty je'e puntë, tëkëëk puntë, je'e yony witsy mpaaty.
- Kapx nej je'e yajmotoy koo je'e tijaty myajtëwëp, o nejy je'e yajmotoy koo tii myakjwë'ëp.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'aky maa je'e kapxy metya'aky, jaa myotso'ont maa yajpaaty mëët pën je'e yajkojp mëët pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa tu'un xyajmatoyajp janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo naj mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëët eep yë'ë aja'anyaxy.

Je'e taj Juana jim xim nyëkxy maa je'e juntë ajxy kutuktujk xëë'jaty yakjatyëë pe'etë kyëxp, a je'e y'uunk Ana kajnë je'e wyonpity maa je'e kyapxta'aky mëët kap je'e tyajpyata'any paaty je'e tajjeya'ay kapxy nyake'eka'any koo je'e myetsët ween je'e tyare'e y'atyuny.

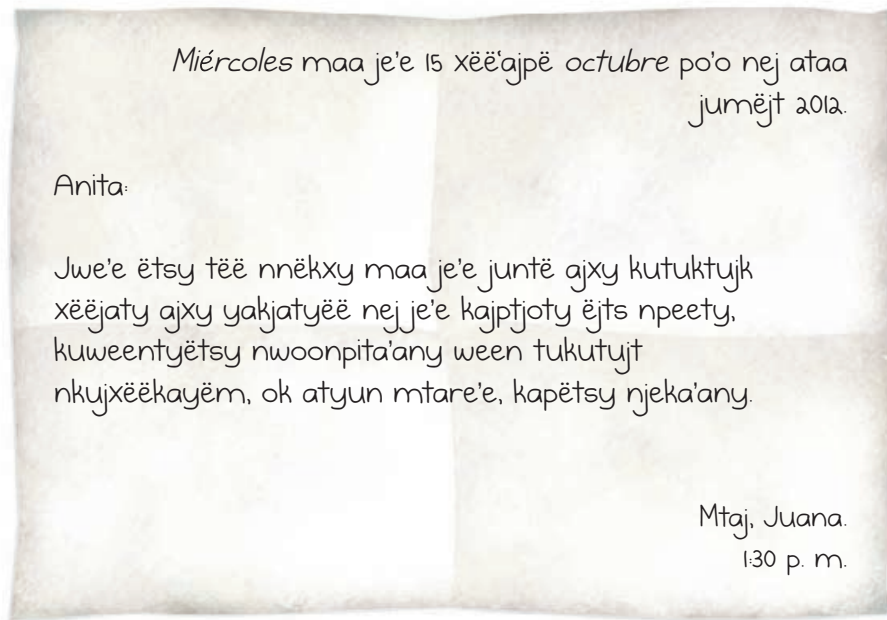

Na'atsow ataa yajtëëpyë.

- ¿Tii m'ojotajpyë yë'ë taj Juana jya'apy?
- ¿Tëë miitsy to'ok ataa tu'unpë kapxy metya'aky mjaay?
- ¿Tiikyëxp ataa kapxynakekpë noky ajxy koo jyaay?

Eep mëët yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky.

Pa'witsë'ëw nej ataa maa yë'ë jim këxp jyaayë je'e kapxy metya'aky.

- a) Jaa jwetsyë
- e) Pën je'e yajnajayëyëp
- ë) Tiikyëxp je'e kapxynakekpë noky koo y'atyunyë
- i) Pën tëë jyaay
- j) Motunajtë je'e kapxynakekpë noky tëë jyayëë

Nej ataa yaa witsypë kujayë'ëw manaa taa je'e y'a'exë'ëy je'e kapxynakekpë noky mjaayëp.

Na'atsow ataa yajtëëpyë.

¿Mana'anpy miitsy je'e kapxynakekpë noky mjaayëp?

Jamyets koo...

Je'e **kapxynakekpë noky** kapxy metya'aky konpë je'e jeya'ay o mjujymuku'uk naj yajmatoyataanpy awaam o kujayë'ëy mëët jim je'e yajtunyëë koo je'e jiipy mkajptjoty kapxy mnimyo'owëët.

Yë'ë **kapxynakëkpë noky**, jwe'e myëët:

- **Jaa jwetsyë** manaa je'e jyaayë.
- **Je'e yajnajayëyëp** je'e jeya'ay xyëë pën je'e yajnakexanëp.
- **Jaa nyakapxanpyë** kon metya'aky kujayë'ëy je'e tu'un yajmatoyatanpy.
- **Jaa kejxpë** je'e jeya'ay xyëë je'e najty tu'un tëë jyaay o je'e tii nyakapxanpyë.
- **Motunajtë orë** je'e kapxynakekpë noky naj tëë jyaayë.

Yajmetya'ak nej taa ajxy yaa yajpaaty.

Viernes xëë'ajpë nej ataa 20 *octubre* po'o mëët je'e taj Rocío mëk atë'ëtsy xim tyëpëky maa je'e têts tsooyëëpyë tyëjk nyëkxy je'e y'uunk Sandra tyëts je'e wii pya'anp a kaj je'e jyëpyëtë'ëy, ataa tajjeya'ay maa myëtëjk Estela je'e y'uunk metstk nyake'eka'any mëët kapxynakekpë noky je'e nyi y'ap jyanake'ekanë nem jyanama'awa'any koo je'e wyonpitëp maa tyuunk nekkëp y'uunk ajxy tyuwoy, a je'e Rocío kap je'e jyaty jaay paaty miitsy je'e mpupeta'any jaay maa yë'ë witsyë je'e kapxynakekpë noky.

Jaay nej je'e kapxy je'e metya'aky myanëkxa'any je'e kapxynakekpë noky yë'ë Rocío tu'un jya'atyuna'anpy.

- ¿Matyii jwetsyë je'e kapxynakekpë noky myëtataanpy?
- ¿Pën je'e kapxynakekpë noky yajnajayëwanëp?
- ¿Waanp taj Rocío nyi y'ap nyamawa'any?
- ¿Pën myëtataanpy maa je'e têts tsooyëëpy tyëjk?
- ¿Pën je'e kapxynakekpë noky nake'ekaanp?

**Yajmets mkopkjoty koo miitsy myajmayjaty koo je'e
kaxynakekpë noky jyayët jatu'un kujayë'ëw jiipy maa yë'ë
wyitsyë.**

:

Ix eep yë'ë mkapxy metya'aky paa myëët ataa yaapy kujayë'ëypy yajtëëpy.

- ¿Yë'ë kapxynakekpë noky myëët jwetsë?
- ¿Mjaay je'e xëë pën je'e kapxynakekpë noky tëë nyake'eky?
- ¿Oy myajtunkpaty je'e mëj letrë mëët je'e mutsk letrë?
- ¿Oy winjwëënyë je'e metya'aky maa yëë kapxynakekpë noky?
- ¿Jim jeya'ay xyëë yajpaaty pën je'e kapxynakekpë noky yajmetya'akaanp?
- ¿Yë'ë kapxynakekpë noky myëët mxëëwitsy?

Ix eep yë'ë mkapxynakekpë noky mëët ja'ay oyë'ëw paa yajmayjajpy. Nama'aw mjamyëët ween je'e tëë mjaayëp yajmetya'aky mënit yajmëyajtëw nej taa xim këxp kyuja'ayë'ëyë.

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa taa apëjktuky yë'ë ye'epy noky mëet je'e kapxynakekpë noky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Ye'epy noky

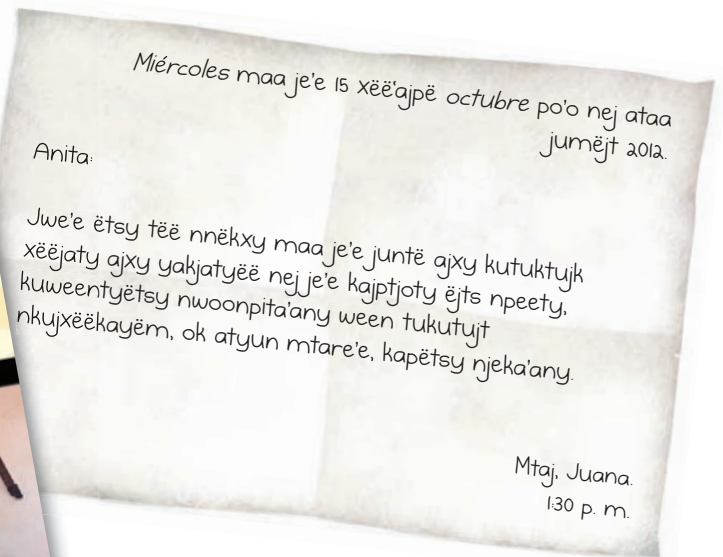
Kapxynakekpë noky

Jaay mëet kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsy?

¿Manaa mëet maa yë'ë tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkopk nejy je'e ayuuk

Yajmetya'ak ataa kapxy metya'aky mëët eep yë'ë kapxy oy jinyat jaaypë.

Koo kajpt xëë jyatyëë je'e martunpë nakëxyë jeya'ay ajxy wyoy wyitsy jatu'un ajxy nyama'ay min ajxy **eep** xonta'ak, metsaanp teetyjeya'ay tu'uk **ëëp** mëët tipx koop.

Jatu'un tu'unpë y'axtaapy jeya'ay ajxy **pën** atyuunpy je'e **pëjy** keepy, noky **pejy** ajxy yajtuunpy. Koo xywyoy xymyoopy katsyuunk myëët tëm tsa'am jatu'un jiipy **eets** je'e pëjy keepy **ween** yajxon kyëxë'ëky.

Je'e to'oxyëjk ajxy nëkxpë ixpë e'pë jemy jëtsë'ë mëët jemy axuk ajxy pyëkëëpy, a je'e ya'ayëjk jemy kyamiixy, jemy ëxyë'ë mëët oy **wëën** ajxy pyekë'ëy.

Koo je'e xëë kyëxy myay, naje'e pikena'k ajxy jot pa'amë mëët je'e **ëëts** pyatyë koo je'e xun pa'ak ajxy wii jyë'xy, oy je'e tyaj ajxy jyot yaj **pen** yajpëkëyë jatu'un je'e kyapa'amnë.

Jatu'un nëkxy kyukëx kyumayë'ëy je'e kajpt xëë.

Axta'aw mëët kujayë'ëw yë'ë kapxy oy jinyat jaaypë maa yë'ë kapxy metya'aky. Eep nej yë'ë xim y'atyunë'ëky.

Metya'aky e mëëtpë	Metya'aky ë mëëtpë
Pen	Pën

Kapxtëw m'omtsoo'aamy metya'aky nepyaam tyakatsyë yë'ë jaaypë e mëët ë.

Yajpetëë ataa tu'uk metya'aky yaa yajpatpë kujaayëëw jim maa yë'ë wyitsyë matyii je'e tëy myanëkxaanpy.

a) _____ je'e Arturo kyamiixy.

Pejy

Pëjy

e) ¿_____ yë'ë ko'on oy tëë jyuy, je'e kay myajma'atyunëwaanpyë?

Pen

Pën

ë) Tu'uk jiny _____ jyuuy je'e n'ajtsyëtsy.

ween

wëën

i) _____ patë je'e mixyuunk koo tsuuky ak jyë'xy.

Eets

Ëëts

j) Yë'ë kixyuunk _____ tu'ujoty koo tyaj ok nëkxy y'ixy.

eep

ëëp

Yajmetya'ak ataa tu'uk metya'aky meēt witsē'ew maa yē'ē pik witsyē matyii je'e tu'uk metya'aky tēymetyakpē.

Je'e Pejy mēj nēē pa'a ntujkēm tēē nyi'xy.

Je'e Pējy mēj nēē pa'a ntujkēm tēē nyi'xy.

Pen mēk jatu'un oy tyēkē'ēp.

Pēn mēk jatu'un oy tyēkē'ēp.

Mnama'ap koo juntē japoom jyatanyēē.
Ween mēnitētsy a n'awanē.

Mnama'ap koo juntē japoom jyatanyēē.
Wēēn mēnitētsy a n'awanē.

Apuxē'ew yē'ē waaxk jatu'un eets.

Apuxē'ew yē'ē waaxk jatu'un ēēts.

Yē'ē xu'x eep pējy akujk.

Yē'ē xu'x ēēp pējy akujk.

32

peen	në'ëts
me'ts	nëts
tejx	tëëxy
tëts	pëjk
mëk	më'ëk

[illegible]

2

apëjktuky

Ataa noky tsojpy:

- ◆ Yajmetya'akpy je'e mayaxpë noky jatu'un nyajwë'ëwa'any tii je'e metyaakp je'e kapxy metya'aky.
- ◆ Wyinjwëëpy nepy yë'ë mayaxpë noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikëxpë je'e mayaxpë noky koo tëë yajkojyë.
- ◆ Kyapxtakypy je'e yajmetya'akyë mëkaanpy. Y'axkajpy nepy'aamy je'e kapxy je'e metya'aky tyëkatsy.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e kapxy kujayë'ëwanëp maa yë'ë woopë wijtspë noky.
- ◆ Jya'apy je'e woopë wijtspë noky kojkyapxy nej je'e tëë nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'epy mëët jya'ayoyë'ëpy je'e woopë wijtspë noky.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikyëxp koo yakjaay je'e paa kon jaay mëët paa yony jaay.

Eep yë'ë aja'anyaxy mëët kapxtëw nej yë'ë yajtëy.

Pap tyam ataa noky
je'e yajkapxtakpë tëë
xyajnakexy.

Mët metya'akanpëtsy
nwyintsën ween oy
n'awaatsëp maa
ëtsy ntuny.

- ¿Maa taa ajxy yajpaaty yë'ë jeya'ay këxëp maa je'e jawyiin aja'anyaxy?
- ¿Tii noky je'e yajkapxtakpë pikena'k taa myoopy?
- ¿Kap yë'ë tu'unpë noky manaa tëë mpaaty?
- ¿Tii taa tu'un tyuunpy yë'ë tu'unpë noky?

Yajmetya'ak je'e ja'atsonta'aky, je'e pya'jayë'ëy mëët xëëwitsy, jatu'un kapxtëw tii taa tu'unpë noky myetyakpy maa yë'ë kapxy metya'aky.

Patsynyëë, 22 xëë'ajp mayë po'o nej ataa jumëjt 2012.

Mayaxpë noky

C. Leonardo Santiago **Pikena'k teety.**

Ataa noky paaty ataa xymyaya'axy koo miitsy je'e mnëkxëp maa yë'ë pikena'k teety ajxy tyu'ukmuka'any nej ataa mayë po'o najty 30 xëë'aty, jopy koo orë najty 10:00 jatu'un je'e yajtu'ukmuka'any jim kapxtaktëjk tëkjoty, jwe'e ajxy kyapxaanpy metya'akaanpy koo jaa kapxtaktëjk may je'e tajëëk mayëëk myëëtë.

KOO MIITSY MNËKXA'ANY TYAM TYOSKUJU'UY TEEMY MYO'OY.

Je'e mayaxpë.

Kapxtaktëjk wintsën
Yak'apëjpë. Edith Arrona Landa

Pikena'k teety wintsën
C. Bernabé Olivera Francisco

Na'atsow je'e yajtëëpy.

- ¿Tijaty xyajmatoyajp ataa noky?
- ¿Pënjaty yë'ë noky ajxy tëë jyaay?

Yajmetya'ak je'e mayaxpë noky.

Yajnawitsë'ëw matyii oy yajpetaanp je'e kon metya'aky. Ix nej yë'ë y'atyunë'ëky.

Jaa yajkapxtakpë
xyëë

Je'e jwetsyë koo
juntë jyata'anyë

Je'e mayaxpë noky
jeya'ay wyoopy

Asuntë

30 xëë'ajp mayë
po'ojoty koo orë naj
10:00 a. m.

Leonardo Santiago
Pikena'k tyeety

Mayaxpë noky

Edith Arrona Landa

Na'atsow ataa yajtëëpyë.

Matyii'aanpy asuntë je'e pikena'k tyeety ajxy tëë myayaxyë:

- a) Nejj je'e xëë tsuu jyatanyë.
- e) Koo je'e kapxtaktëjk may natajëk namayëk myëëtë.
- ë) Koo je'e pikena'k tyeety ajxy tyu'ukmuka'any.

Tiikëxpë koo je'e tyoskuju'uy tyeemy myo'oy:

- a) Koo je'e xëtë'ëny yëka'any.
- e) Koo juntë'ajpë nyëkxa'any.
- ë) Koo jopy myëtsa'any.

¿Motunajt je'e juntë tsyontaka'any?

Nyajnawitsë'ëw nepyjaty yajxa'atyë yë'ë mayaxpë noky myëtpë mëet nejy metya'aky tyëkë'ëy.

Je'e noky xyëë

Maa mëet jwetsyë

Jaa nyakapxanpyë

Patsynyëë, 22 xëë'ajp mayë po'o nej ataa jumëjt 2012.

Mayaxpë noky

C. Leonardo Santiago **Pikena'k teety.**

Ataa noky paaty ataa xymyaya'axy koo miitsy je'e mnëkxëp maa yë'ë pikena'k teety ajxy tyu'ukmuka'any nej ataa mayë po'o najty 30 xëë'aty, jopy koo orë najty 10:00 jatu'un je'e yajtu'ukmuka'any jim kapxtaktëjk tëkjoty, jwe'e ajxy kyapxaanpy metya'akaanpy koo jaa kapxtaktëjk may je'e tajëëk mayëëk myëëtë.

KOO MIITSY MNËKXA'ANY TYAM TYOSKUJU'UY TEEMY MYO'OY.

Je'e mayaxpë.

Kapxtaktëjk wintsën
Yak'apëjpë. Edith Arrona Landa

Pikena'k teety wintsën
C. Bernabé Olivera Francisco

Je'e yajnajayëyëp

Xëëwitsy

Jaa kejxpë

Jamyets koo...

Je'e **mayaxpë noky** je'e tyuunpy koo pën mwowëp mwitsëp koo jeya'ay ajxy tyu'ukmuky juntë'ajpë.

Je'e **mayaxpë noky** jatu'un myëëtë:

- Ja'atsonta'aky.
- Maa mëët jwetsyë maa je'e y'atyunyë.
- Jaa yajnajayëyëp je'e jeya'ay xyëë pën je'e yajnakexëyëp.
- Jaa nyakapxanpyë tiikëxpë jeya'ay koo myaya'axy.
- Jaa kejxpë o je'e jeya'ay xyëë je'e najty tu'un tëë jyaay o je'e tëjk kejxpë jaa noky.
- Xëëwitsy mëët no'okë'ëy xyëë je'e najty tu'un tëë jyaay o je'e tëjk kejxpë jaa noky.

Yajmetrya'akyë mëkaanpy

Yajmetrya'ak axonta'akyaam yë'ë kon metya'aky nej nyënëmy.

- a) Juy yë'ë *boleto*. (Tyamëyujkwa'any)
- e) Juy yë'ë *boleto*. (Tyamyajnema'ay)
- ë) Jam, ween mmëtoyatëp. (Tyamëyujkwa'any)
- i) Jam, ween mmëtoyatëp. (Tyamyajnema'ay)

¿Nejy metya'aky tyëkë'ëy je'e kon metya'aky **a** mëëtpë mët taa
i mëtpë?

¿Paa tukutujt je'e kon metya'aky yajmatoy akaa tu'un taa myetya'aky
tyëkë'ëy?

¿Tiikëxpë koo tsyopaaty koo myajmetrya'akëp je'e kapxy metya'aky oy
myajmatowët je'e mëkaam metya'aky?

Mnajwëëpy ijty koo:

Tii mkapxëp mmetya'akëp onya mëtyii ayuukaam janytyim tsopaatpë koo je'e oy yajmatowët jatunëk oy xyajwinwë'ëwëp nejy tu'un yajmetya'aky tyëkë'ëy je'e kaxpy metya'aky tëë yajkojy.

Yajmetya'ak mëkaam ataa kapxy metya'aky jaknëkxpë.

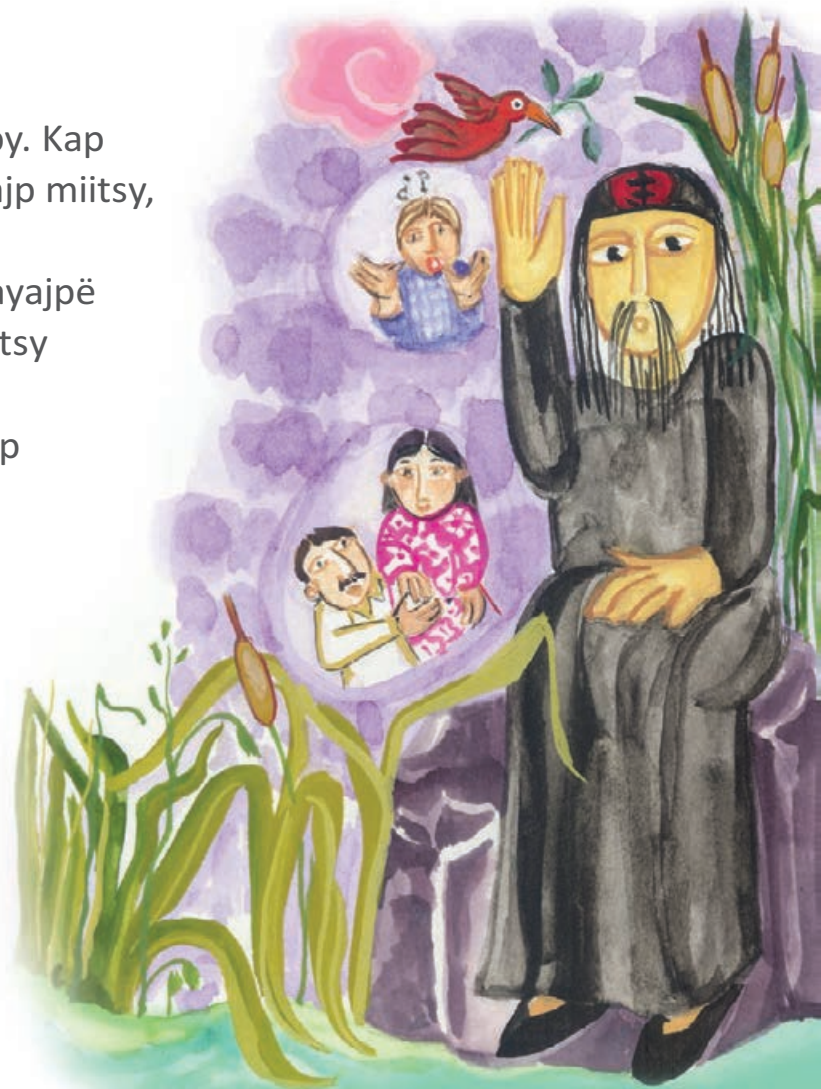
Jawiin ok yajmetya'ak nityu'um mëet ame'tsyaam mënit mwinwë'ëwëp nejy tu'un metya'ak tyëkë'ëy.

Jatu'un Confucio myenany:

“Nekapx tii tu'un mnajwëëpy. Kap m'anta'akëp koo janytyim mjajp miitsy, je'e tu'un tsopaatpë”.

“Koo pën janytyim oy jeya'ayajpë mpaatëp, omtsoo'aamypy miitsy mjeya'ayëë myajma'ixëëwëp. Koo kawëntëy jeya'ay mpaatëp omtsoo'aamypy miitsy mnajwë'ëwëp paa jatu'un jeya'ayëë mmëtë”.

“Koo tii mmuku'ukajp mëtmetya'akëp mkutyunëp je'e tëë mkapxy”.

Yajmetya'ak jataa ok je'e kapxy metya'aky nejj tyam nyënëmy.

a) Jawiin yony metya'aky: nejj koo mnemaapy.

e) Myametsk yony metya'aky:

- Je'e jawiin metya'aky nejj koo myujkwa'anëp.
- Je'e myametskmetya'aky nejj koo mnemaapy.

ë) Myatekeek yony metya'aky: nejj koo mnemaapy.

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok nejj yë'ë tëë nkapxyëtsy.

- Nwinjwëëyëtsy nejj ataa yony metya'aky tëë myena'any.

tëë ()

kaj ()

- Tsipëtsy njwëëy yajmetya'ak yë'ë jaappë maa yë'ë yony metya'aky.

tëë ()

kaj ()

Yajmetya'ak je'e kwentë "Je'e tuk mëët yë'ë tsukt", maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëët nya'exëwëë koo je'e myajmetyaka'any mëkaanpy.

Ataa yaa kujayë'ëypyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak je'e kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Oy yajmetya'ak jatunëk oy yajmatowët.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'ky maa je'e kapxy metya'aky, jaa myotso'ont maa jajpaaty mëët pën je'e yajkoj mëët pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa tu'un xyajmatoyajp janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo naj mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëet eep yë'ë aja'anyaxy.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëet eep yë'ë aja'anyaxy Jatunëk je'e Ana Bertha mëet Gervasio ajxy tyajmyay koo je'e ajxy pyëka'any y'uka'any tya jaa tëkëëk po'o patyëk je'e jyujmyuku'uk ajxy wyowa'any wyitsa'any paaty tëjk tëjk ajxy wyin witita'any ween ajxy tu'un kyëxy myetoyatëp.

Yajmetya'ak mëet na'atsow yë'ë yajtëëpyë.

- ¿Tii jim m'ijxy maa yë'ë aja'anyaxy?
- ¿Tii kapxy metya'aky je'e tadjeya'ay tëë wyinpëky?
- ¿Tëë miitsy to'ok ataa tu'unpë woopë wijtspë noky tëë mwinpëky?

Eep meët yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky.

Tajjeya'ay Mónica Hernández Reyes
Teetyjeya'ay Juan Martínez López

Tajjeya'ay Esther Francisco Pérez
Teetyjeya'ay Ramiro Cruz Santiago

Tyosteety moopy je'e tyoskuju'uy koo ëjts nnëëx nmajk
xykwentajtë, koo jyukyajt ajxy yajtu'ukmuka'any paaty ëjts
nyak'ixaty nyajmëtoyaty koo je'e ajxy pyëka'any y'uka'any:

Laura meët Juan

paaty mijts je'e nwooy nwiitsy mna'uunk mnato'oxy maa
je'e teetypyëka'any ajxy, jwe'e jyata'anyë nëxëë koo najty
25 xëë'ajpë julyë po'o nej ataa jumëjt nyaxy maa je'e Tëkaam
tsajptëjk tsuu mënakxëë koo orë najty 3:00, je'e kay je'e u'uky
jim jyata'anyë maa je'e jujymuku'uk tyëjk ajxy xëëtëkëëpy
"Martínez Hernández"; mënit je'e ets xoonta'aky jim
jyata'anyë tsuujajtë'x koo orë najty 6:00.

Je'e teetykwaan ajxy xojts mukaanpë:

Tajjeya'ay Mercedes Mijangos Rosas
Teetyjeya'ay Artemio Antonio Gutiérrez

Tëkaam, Wajwiinp.
Julyë po'o nej ataa jumëjt 2012

Juwitswitiit maa yë'ë jim këxp jyaayë je'e:

- Tiikëxpë ëts xoonta'aky koo jyataanyë
- Maa jyatanyë
- Jwetsyë
- Motunajtë orë

Jaay maa wyitsyë nejy maa je'e kapxy metya'aky jyayë.

Pën tu'un woop wijtsp:

Jwetsyë koo je'e ëts xoonta'aky jyataanyë:

Maa mëët motunajtë orë je'e ëts xoonta'aky jyataanyë:

Na'atsow ataa yajtëëpyë.

¿Mana'anpy je'e woopë wijtspë noky ajxy yajtuny?

Jamyets koo...

Je'e **woopë wijtspë noky** mënit ataa tu'unpë kapxy metya'aky ajxy yajtuny koo pën wyowa'any wyitsa'any koo xëë tsuu yakjatanyë.

Je'e **woopë wijtspë noky** jwe'e myëët:

- Tiikëxpë ëts xoonta'aky koo jyataanyë
- Jwetsyë koo jyataanyë
- Maa mëët motunajtë orë jyataanyë

Je'e woopë wijtspë noky mënit ajxy yajtuny koo pën pyëky y'uuky, koo pën myajkmokx jyumëjt y'apëty, koo pën nyapëty, koo kajpt xëë jyatyë, o nejy koo tijaty ajxy yakjatyë.

Yajmetya'ak nej ataa ajxy yaa yajpaaty.

Je'e tadjeya'ay María Ramírez mëët je'e teetyjeya'ay Francisco Ayala kay u'uky ajxy yakataanpy yë'ë kyëxpë koo y'uunk Roberto Ayala Ramírez yajnapeta'any jatu'un jyatanyë koo najy 13 xëë'ajpë agostë po'o nej ataa jumëjt nyaxy maa yë'ë tëkaam tsajptëjk tsuu mënak xëë koo orë najty 2:00 patyëk je'e jyujmyuku'uk ajxy wyowa'any wyitsa'any ween ajxy miixëë'ajpë ajxy nyëkxëp mënit ajxy myëj yo'oyëp maa je'e mëj tu'u La Noria yajpaaty maa je'e tëjk nyumero

37 jim ëts xoonta'aky jyatanyë. Yajmets mkopkjoty koo miitsy je'e woopë wijtspë noky m'atyuna'any nejy ataa kay uuky jyatanyë.

Jaay nej je'e kapxy je'e metya'aky myanëkxa'any je'e woopë wijtspë noky maa je'e pikena'k nyapeta'any.

¿Tiikëxpë koo wyoy wyitsy?

¿Maa je'e miix jyataanyë?

¿Tii xëë je'e pikená'k nyapeta'any?

¿Motunajt orë je'e ëts xoonta'aky tsyontaka'any?

Maa taa wyitsyë jaay nejy je'e woopë wijtspë noky myomëwa'any maa je'e pikená'k nyapeta'any.

Ix eep yë'ë woopë wijtspë noky tëë mjaay paa myëët ataa yaapy kujayë'ëypy yajtëëpy.

- ¿Oy kyapxtëy tiikëxpë je'e woopë wijtspë noky tëë y'atyuny?
- ¿Mkuja'ay je'e woopë wijtspë xyëë tsyuu?
- ¿Mkuja'ay je'e pikena'ak napetamy xyëë tsyuu?
- ¿Mkuja'ay motunajt orë mëët jwetsyë koo je'e ëts xoonta'aky jyatanyë?
- ¿Mkuja'ay maa je'e ëts xoonta'aky jyatanyë?

Mët ix mët eep mjamyëët yë'ë mwoopë wijtspë noky mëët ja'ay oyë'ëw paa yajmayjajpy. Nama'aw mjamyëët ween je'e tëë mjaayëp yajmetya'aky mënit mmëyajtëwëp ney tyam jyaay:

¿Oy kyapxtëy tiikëxpë je'e woopë wijtspë noky tëë y'atyuny?

¿Petyëë tu'un jyaay je'e woopë wijtspë noky o paa jii tii kyapyëtyë mnëkapxëk tu'un? Kujayë'ëw.

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa taa apëjktuky yë'ë mayaxpë noky mëët je'e woopë wijtspë noky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Mayaxpë noky

Woopë wijtspë noky

Jaay mëët kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsy?

¿Manaa mëët maa yë'ë tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok nejy je'e ayuuk

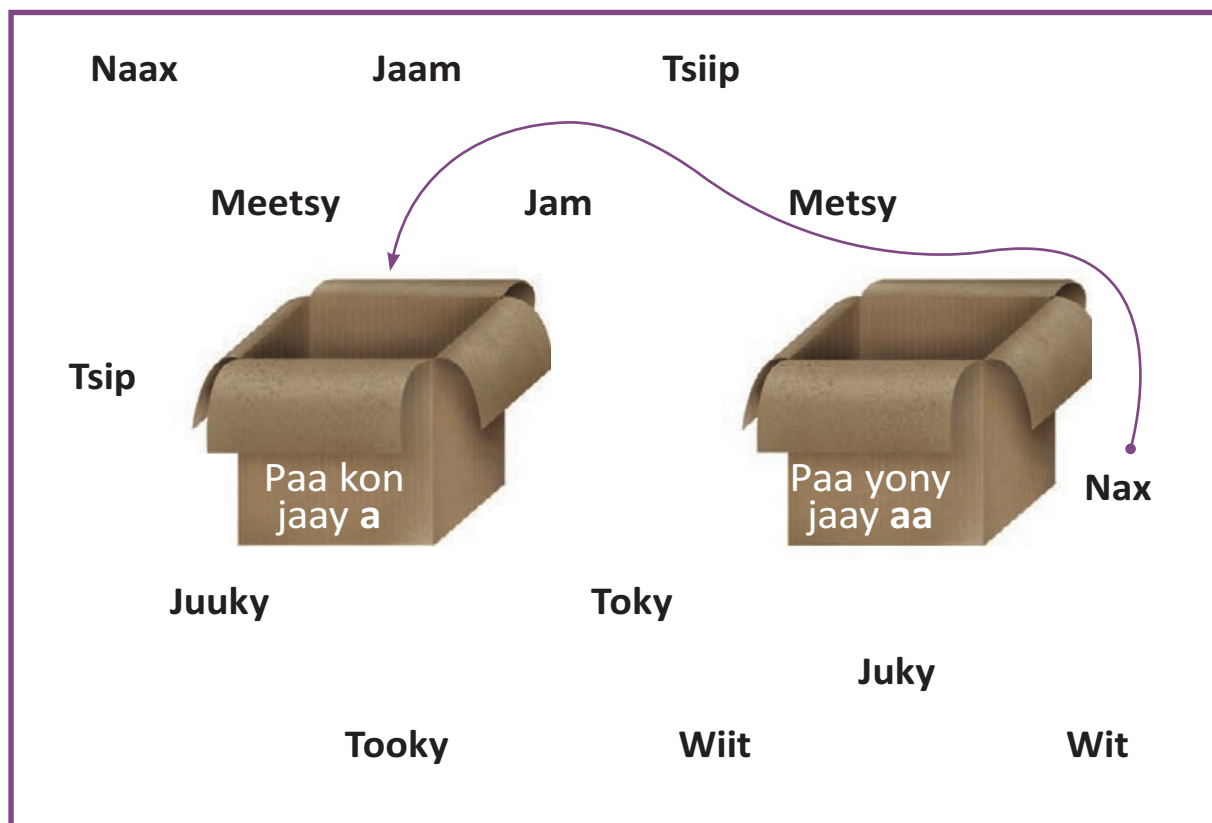
Maa ataa may jaayjoty axta'aw yë'ë metya'aky yaa yajpatpë:

Jam, Jaam, Xats, Xaats, Metsy, Meetsy, Tsiky, Tsiiky, Wit, Wiit, Toky, Tooky, Mots, Moots, Jut mëët Juut.

j	u	u	t	p	n	y	w	m	t	'
i	a	o	ë	'	w	ts	x	e	y	i
k	ts	m	a	p	x	a	a	t	s	u
m	y	a	t	m	o	o	t	s	o	k
x	l	a	k	e	j	l	'	y	ts	'
r	u	j	p	e	p	t	o	o	k	Y
o	k	ë	'	t	ts	i	s	n	ts	l
ts	x	a	t	s	u	i	ts	i	'	a
s	ts	i	n	y	l	w	i	e	k	u
t	m	y	k	ë	a	l	r	k	n	y
o	u	o	p	'	ts	t	k	o	s	'
k	j	n	t	s	i	i	k	y	l	i
y	'	u	ë	s	u	w	s	j	r	ë
p	j	t	a	'	ë	n	y	u	a	'

Kapxtëw m'omtsoo metya'akyaamy nepyaam tyakatsyë je'e tëë
m'axta'ayëp maa yë'ë may jaayjoty jim paa kon jaay mëët paa
yony jaay.

Yajtu'ukmuk yë'ë kapxy mëët yë'ë kajë jatu'un nej jyaayë “paa kon
jaay” a “paa yony jaay” yë'ë. Atyun nakwentë ween je'e mwitsy
kyatu'ukmuky. Eep oy nej yë'ë y'atyunë'ëky.

Jaay maa wyitsyë je'e kapxy o xyëë nëkxanpë maa yë'ë aja'anyaxy m'eepy.

Paky

Paaky

Pik

Piik

Ets

Eets

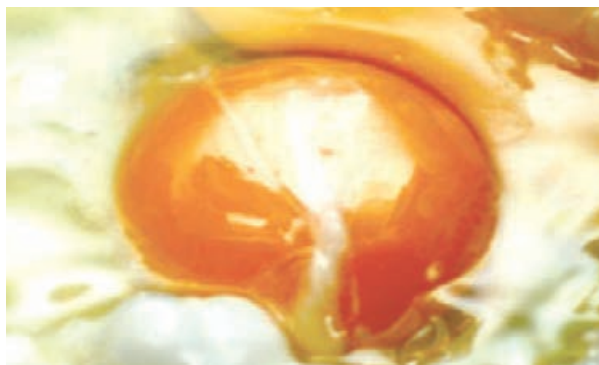
Pox

Poox

Juky

Juuky

**Yajtu'uk metya'akyëw je'e kapxy jim tëë mjaayëp maa je'e
aja'anyaxy ijty yajpaaty.**

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Ataa noky tsojpy:

- ◆ Y'e'py yë'ë noky mëët yë'ë aja'anyaxy jatu'un y'ëxkapy tii je'e ku'uk woopë noky xyajmatoyajp.
- ◆ Wyinjwëëpy nepy yë'ë ku'uk woopë noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Jyotkukajpy yë'ë metya'aky jim tää pyaaty maa yë'ë ku'uk woopë noky jatunëk yajtunk patëëp maa yajmayjaty.
- ◆ Kyapxtakypy axonta'akyaam je'e yajmetya'akyë mëkaanpy.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e kapxy kujayë'ëwanëp maa yë'ë xëë kujayë'ënty noky.
- ◆ Jya'apy je'e xëë kujayë'ënty noky kojkyapxy nej je'e tää nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'epy mëët jya'ayoyë'ëpy je'e xëë kujayë'ënty noky.

Eep ataa aja'anyaxy.

¿Manaa je'e juntë
jyatanyë?

Koo najty 25 xëë'ajpë
maa taa po'o nyaxy,
n'akwaananëpëtsy ny'ap.

Kapxtëw.

- ¿Tii noky yajmyetya'akp je'e teetyjeya'ay maa je'e jawiin aja'anyaxy kyëxë'ëky?
- ¿Tii taa ajxy myetya'akpy je'e tajjeya'ay ajxy maa myametsk aja'anyaxy?
- ¿Tiikëxpë ajxy koo yukootsy yë'ë tu'unpë kapxy metya'aky?
- ¿Tii taa tu'un tyuunpy yë'ë tu'unpë noky?

Axta'aw jiipy maa je'e noky tu'pu'xy yë'ë “Ku'uk woopë noky”, eep mëët yajmetya'ak yë'ë kapxy oy jinyat jaappë.

TU'UKJËËPY YË'Ë KU'UK WOOP NOKY

Nej ataa noky kutujt myëëtë maa kyujaayë'ëy maa je'e *artículo 33 fracción III* a mëët je'e kujayë'ëy maa je'e *artículo 23 fracciones III, IV y XV, 24, 25, 26* myatu'uk metya'aky, 27, 30, 31 mëët jim jakyajpatpë maa je'e naaxkam noky kyutujt kyujaayë'ëy.

KU'UK WYOOPY

Nakëxyë jaa naaxkam wintsëm tso'onpë yaa Patsynyëë, Tëkaam, Wajwiinp, xyaj'ijxp xyajmatoyaty koo ajxy nakëxyë mëjyo'oyët juntë'ajpë je'e 25 xëë maa taa agostë yo'oy, jopy koo najty 9:00 tëë jyaty mnaxëp ajxy maa je'e tëjk nmëëtajtëm.

NEJ JE'E TYU'UYOYANY JE'E JUNTË

1. Xëë naya'axaanp.
2. Jyotkukajpy koo je'e jeya'ay ajxy nakëxë tëë miny tëë myetsy jatu'un je'e kapxy metya'aky tsyonta'akëp.
3. Nyakapxaanpy ajxy pëën je'e awënenpy tuunk winpëkaanp, pën je'e kujaayaanp mëët pën je'e matsyowaanp koo jeya'ay najty myetsy.
4. Kyapxnaxaanpy mëët kyutujt yekaanpy ajxy nej je'e tuunk tyuyo'oyany.
5. Kyujayaanpy mëët nyakapxa'any ajxy pën je'e kopk'ataanp maa ataa tunk.
6. Wyinpiwaanpy ajxy pën je'e tunk ajxy yajkëtkëwaanpy, pën je'e yajkopkëwaanp mëët pën je'e natunktutaanp koo najty je'e kyayajpaaty jwe'e taa ajxy ame'tsyaamy. piwa'any a mënit ajxy pakya myatsyowa'any pën je'e ku'ëyë'ëkaanp.
7. Yajpëtkëaanpy jaa noky jaa kapxy ajxy koo je'e tuunkmëëtpë kyuwitsy.
8. Je'e tuunk pëtsëmanpë kyapx naxaanpy nej je'e tunk tëë yajtuyo'oy, motu'unyty xëtë'ëny yajkëtkëwa'any mëët yëka'any matyjaty je'e tëë yajtunkpaaty.
9. Yajtityëkëwaanpy je'e ajxy najty tëë kyapxy tëë myetya'akyëp juntëjoty.

Tyam ajxy nyama'ay mijts naaxkam wintsën koo ataa tu'ukjëëpy yë'ë ku'uk woop noky mëët nej je'e myana'any maa yë'ë *artículo 26* myatu'uk metya'aky maa je'e naaxkam noky kyutujt kyujaayë'ëy, je'e juntë tityëkëwaanpë, mëët tsopataanp koo je'e naaxkam wintsën ajxy nakëxyë myetsëp mëët koo je'e kutujt ajxy yëka'any koo je'e jemy tuunk tëkëwaanpë ajxy wyinkutsekë'ëwa'any.

Yaa Patsynyëë, Tëkaam, Wajwiinp, majk xëë'ajp yë'ë agostë nej ataa jumëjt 2010.

20-198-1-00078
COMISARIADO EJIDAL
RIO PACHINO
SAN JUAN GUICHICOVA
YUCATAN, OAX.
Je'e tuunkmëëtpë

MARGARITO SANTIAGO

JE'E KU'UK YAJMATOYAJPË

Je'e kuja'apy kuke'tspë

EDBERTO JUAN PINEDA

Je'e xëtë'ëny kwenta'ajp

ISABEL ORTIZ ANTONIO

JA AJX YAJKOPKËËPYË

Je'e tuunkmëëtpë

CIPRIANO GONZÁLEZ

Myatu'uk kuja'apy kuke'tspë

ELÍAS ANTONIO CRUZ

Myametsk kuja'apy kuke'tspë

JOSÉ LUIS MIRAMÓN FRANCISCO

- ¿Tii yë'ë m'ojotajpy koo myajmetya'aky je'e jya'atsyonta'aky?
- ¿Tii kapxy metya'aky mpaatanpy maa yë'ë tu'unpë noky?

Najayu'ut je'e metya'aky oy jiny jaaypë.

Nejy tëë mnajayu'uty ok jaay waanp je'e ku'uk woopë noky taa myetya'aky tyëkë'ëy.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky.

Na'atsow ataa yajtëëpy.

¿Tii ataa yony metya'aky ajxy tsyojpy?

a) Tsyonta'aky:

e) Waanp ajxy kyapxa'any myetyaka'any koo juntë naj tyu'uyo'oy:

ë) Nejy ajxy yujkwa'any:

i) Xëëwitsy:

Jaay matyii metya'aky oy nya'atsoy maa jya'yëkyën.

- Je'e naax kam wintsën jyuntë jwe'e jyata'anyë maa jë'ë:

_____ .

- Motunajtë orë je'e naax kam wintsën jyuntë jyata'anyë:

_____ .

- Je'e naax kam wintsën jyuntë jwe'e jyata'anyë maa yë'ë kajpt xëë'ajpë:

_____ .

- Je'e juntë jatunëk tsyontaka'any koo najty kujyë

_____ .

**Jatunëk ney nyekapxy maa yë'ë ku'uk woopë noky ok jaay waanp
ajxy kyapxa'any myetyaka'any koo juntë naj tyu'uyo'oy.**

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Na'atsow ataa.

Je'e kēxpē yē'ē ku'uk woopē noky ajxy tēē y'atyuny koo ataa noky tsyojpy je'e:

- a) Koo myena'anēp
- e) Koo wyowēp
- ē) Koo nyekapxēp

¿Tijaty je'e ku'uk woopē noky myēēt?

- a) Tsyonta'aky, nyakapxy nyametya'akpy mēēt xēēwitsy.
- e) Tsyonta'aky, nyakapxy nyametya'akpy mēēt mxēē mtsuu.
- ē) Tsyonta'aky, waanp ajxy kyapxa'any myetyaka'any koo juntē naj tyu'uyo'oy mēēt pēnjaty woopē xyēē tsyuup.

Jatunēk je'e ku'uk woopē noky:

- a) Janytyim yony kapxy metya'aky myēētē.
- e) Janytyim nēkē kon kapxy metya'aky myēētē.
- ē) Kon kapxy metya'aky myēētē.

Jamyets koo...

Je'e **ku'uk woopē noky** kon kapxy metya'aky myēētē, je'e tyuunpy koo ku'uk mwoowēp mwiitsēp juntē'ajpē. Jatu'un tu'unpē mēnit ajxy yajtuny koo jeya'ay mwoopēp koo *concurso* tii jyatyē.

Yajmetya'akyë mëkaanpy

Yajmetya'ak je'e kon metya'aky nejj yujkwa'any.

- a) Janytyim oy jeya'ay yë'ë kixy. (Xonta'aky)
- e) Kap oy ijty yajmëtoy koo mmetyakëm. (Jotmay)
- ë) Këxyë wiin myamejtsy koo xëë jyata'anyë. (Xonta'aky)
- i) We'entë koo npujëty. (Jotmay)

¿Nejj metya'aky tyëkë'ëy je'e kon metya'aky a mëëtpë mët taa i mëtpë?

¿Nokoo këxyë myajmetyakëp akë tu'uk yo't akaa jatu'un taa myetya'aky tyëkë'ëy?

¿Tiikëxpë koo tsyopaaty koo myajmetyakëp je'e kapxy metya'aky oy yajmatowët je'e mëkaam metya'aky?

Mnajwëëpy ijty koo:

Nokoo yajmetya'aky mëkaam myajtunk patëëp, miitsy mnajwewaanpy ney oy yajmatowa'any. Jawiin oy ok mwinjë'ëwët ney je'e noky kyapxy myetya'aky tyëkë'ëy, waanp je'e noky tëë yajkoj jawii myenana'any, mënit jata ok mëk myajmetya'akëp, jatu'un oy yajmatowët je'e kon mët je'e yony metya'aky ween nakëxy oy ajxy wyinjwë'ëwët.

Jatunëk oy ataa mëk kapxy mëk metya'aky kapxtakyë oy tyuyo'oyany.

Yajmetya'ak mëkaam yë'ë kapxy metya'aky, kwenta'at koo je'e oy mkapxët yë'ë metya'aky.

Jawiin ok yajmetya'ak nityu'umaanpy mënit mwinjë'ëwëp ney tu'un metya'ak tyëkë'ëy.

Nejy oy mkayëp m'ukëp

Jekyajtyëtsy nteetyap janytyim oy ijty kyapxywijy.

Jwe'e ëtsy nteetyap ijty xyëë'aty Tiburcio. Koo ëtsy xkyapxywijy ta'okjaty ijty jyë'ëy. Tëë ayoy ijty myajay kap oy ijty myëtoonë. Koo mëk mmëkapxëp myëtoopyë ijty oy. Oy ijty kyapxywijy. Ntsyukaajpëtsy najytu'un.

—Koo yë'ë kaaky janytyim y'anë kap mkayëp —jatu'un ijty xynyama'ay.

—Ween jawiin wenty tyëtsy, paa anë najty. Jatu'un mtëts oy ita'any. Kap tsyojy kawa'any. Kap tii an mkayëp m'ukëp.

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok ney yë'ë tëë nkapxyëtsy.

- Nwinjwëëyëtsy ney ataa yony metya'aky tëë myena'any.

tëë ()

kaj ()

- Tsipëtsy njwëëy yajmetya'ak yë'ë jaaypë maa yë'ë yony metya'aky.

tëë ()

kaj ()

Yajmetya'ak je'e kwentë “Je'e poo mëët je'e pa'uk”, maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëët nya'exëwëë koo je'e myajmetyaka'any mëkaam.

Ataa yaa kujayë'ëypyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak je'e kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Ëxkap matyii kon metya'aky yajxon m'ixy mënit myajmetya'akëp ney oy yajmatowet, paa naaxyp, paa mëk, mët paa axonta'akyaam jatu'un oy yajwinjwë'ëwet.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'aky maa je'e kapxy metya'aky, jaa myotso'ont maa yajpaaty mëët pën je'e yajkoj mëët pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa tu'un xyajmatoyajp janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo naj mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëët eep yë'ë aja'anyaxy.

Je'e pikena'k teety wintsën ajxy wyoopy wyijtsyp nakëxyë jaa pikena'k teety koo ajxy je'e myetyaka'any nej je'e tuunk maa je'e kapxytaktëjk yajtuyo'oyany a jwe'e taa ajxy yajmayajpy nej nyajwë'ëp pënjaty je'e tää myetsy juntë'ajpë.

Yajmetya'ak mëët na'atsow yë'ë yajtëëpyë.

- ¿Tii m'ojotajpy yë'ë yakapëjpë tyuunpy?
- ¿M'ixyë yë'ë tuunp noky yapxy?
- ¿Tää to'ok m'atyuny xëë kujayë'ënty noky?

Eep mëët yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky.

Pikena'k teety xyëë maa je'e kapxtaktëjk "Ignacio M. Altamirano"

Clave: 20DCC0732N,
Tëkaam, Wajwiinp.
Kapxta'akyo'oy jyumëjt: 2010-2011

Myotsyo'ont	Teety xyëë	Manaa yajtu'ukmuky	Putunëëpyë	Xëëtë'ëny yajmujkëk
1.	Pedro Pérez López			
2.	Juan Gómez González			
3.	María Fernández Cruz			
4.	Sandra Salazar Miguel			
5.	Aldo Ramírez José			
6.	Santiago Hernández Morales			
7.	Araceli López Juan			
8.	Aurora Cruz Pérez			
9.	Carlos Joaquín Rafael			
10.	Guillermo Pérez Mijangos			
11.	Ramón Franco Santiago			
12.	Petra Castillejos Torres			
13.	Arturo Juan Hernández			
14.	Faustino Antonio José			
15.	Fausto Estrada González			
16.	Magdalena Gutiérrez Antonio			
17.	Jorge Rafael Francisco			
18.	Eleuterio Pineda Zárate			
19.	Carmen Castellanos Cruz			
20.	Ángela Muñoz Fernández			

Maa yë'ë kapxy metya'aky xim yajpatpë ëxkap ataa yaapy kujayëëypë:

Je'e ja'atsyonta'kpy maa ataa noky kyapxy:

Je'e kapxta'akyo'oy jyumëjt:

Matyii kajpt je'e kapxtaktëjk yajpaaty:

Jamyets koo...

Je'e xëë **kujayë'ënyty noky** je'e tyuunp koo je'e jeya'ay ajxy tëë y'oyëp juntë'ajpë myamë'ëp kujaayë'ëy je'e xyëë tsyuu. Matyu'u yë'ë xëë kujayë'ënyty noky xya'aty:

- Xëë kujayë'ënyty noky
- *Material* xyëë kujayë'ënyty noky
- Juy tyooky xyëë kujayë'ënyty nyoky

Je'e kujayë'ënyty noky ataapë je'e myanëkxa'anpy:

- Tu'uk waats je'e yakjaaya'any mëët oy je'e motsyo'ont myanëkxa'any.
- Mjaayëp noky kutuum tii xëë mkujaayë'ëwaanpy.
- Jwetsyë manaa je'e xëë kujayë'ënyty noky mjaay o matyii xëë je'e juntë naj jyatyë.

Yajmetya'ak nej taa ajxy yaa yajpaaty.

Je'e teetyjeya'ay Pedro Ramírez tyo'op këxyë wiin *material* mëët je'e tyo'opy xyëë kyujayëwaanpy nej koo je'e klaapë, varyië, cementë, jaam, matyu'u, jatu'un je'e nyajwë'ëp matyii je'e mayjaty tyo'opy. Pupet ween je'e xëë kyujaayë'ëy.

Jaay nej je'e material xëë jyaaya'any maa yë'ë kujayë'ënty noky.

¿Nej yë'ë kujayë'ënty noky xya'aty?

¿Nej je'e xya'aty maa je'e këxyë wiin xyëë kyujaay?

¿Maa yë'ë noky kyëxp ma'anpy yajkujaayë'ëy motu'unytyë je'e këxyë wiin yajpaaty?

¿Nej je'e xya'aty je'e jim tu'uk it yajpatpë maa je'e kujayë'ënty noky maa këxyë wiin xyëë tsyow kyujayë'ëy?

69

Ix eep yë'ë kujayë'ënyty noky tëë mjaay paa myëët ataa yaapy kujayë'ëypy yajtëëpy.

- ¿Je'e *material* xyëë kujayë'ënyty nokymyëët ja'atsyonta'aky xyëë?
- ¿Je'e *material* xyëë kujayë'ënyty nokymyëët nej je'e këxyë wiin tsyow?
- ¿Yë'ë *material* xyëë kujayë'ëypë myëët motsyo'ont?
- ¿Mja'ay manaa jwetsyë m'atyuny je'e *material* xyëë kujayë'ënyty noky?

Mët ix mët eep mjamyëët yë'ë mkujayë'ënyty noky mëët ja'ay oyë'ëw paa yajmayjajpy. Nama'aw mjamyëët ween je'e tëë mjaayëp yajmetya'aky mënit mmëyajtëwëp ney tyam jyaay:

¿Oy yajwinjwë'ëy je'e *material* xyëë, na'akjaty mëët nej je'e tsyow?

¿Këxë jim yajpaaty o mjakmëët miitsy metya'aky je'e mjakjaayë'ëp maa yë'ë xëë kujayë'ënyty noky? Kujayë'ëw.

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa taa apëjktuky yë'ë ku'uk woopë noky mëët je'e xëë kujaayë'ënty noky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Ku'uk woopë noky

Xëë kujayë'ënty noky

Jaay mëët kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsyë?

¿Manaa meët maa yë'e tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

TU'UKJÉEPY YÉ'E KU'UK WOOP NOKY

Naj ataa noky kutujt myëttë maa kyujayë'ny maa je'e artículo 33 fracción III a meët je'e kujayë'ny maa je'e artículo 23 fracciones III, IV y XV, 24, 25, 26 myatu'uk metya'aky; 27, 30, 31 meët jim kaxajajotëp maa je'e naakam noky kutujt kyujayë'ny.

KU'UK WOOPY

Nalëxyë jaa naakam wintëem tso'ontë yaa Patsymëë, Tëkaam, Wajwiinp, xyaj'ixp xyajmatoyaty koo ajxy nalëxyë métyo'uyët junté'ajpë je'e 25 meë maa taa agostë yo'uy, jopy koo najty 9:00 tée jyaty mnaakp ajxy maa je'e tëj nmeëtajpëm.

NEJ JE'E TYU'UYOVANY JE'E JUNTE

1. Xëë nyya'akaam.
2. Jyotëukajpy koo je'e jya'ay ajxy naxak tée miny tée myety jatu'un je'e kaxpy metya'aky tyotyta'ajap.
3. Nyakapwaany ajxy pëñ je'e awëenepy tuunk wipëkaam, pën je'e kujayaaany meët pën je'e matyowaany koo jya'ay nalyt myety.
4. Kyapanaxaany meët kyutujt yekaaany ajxy nej je'e tuunk tyoty'oyany.
5. Kyujayaaany meët nyakapxa'any ajxy pën je'e kopk'ataany maa ataa tunk.
6. Wypinwaany ajxy pën je'e tunk ajxy yajkëthëwaany, pën je'e yajkophëwaany meët; pën je'e natunkutaany koo najty je'e kyajajpaaty jwe'e taa ajxy ame'tyaaany; pëwa'any a mérit ajxy pakya myatyowa'any pën je'e ku'ëyë'ëkaam.
7. Yajpënekaany jaa noky jaa kaxpy ajxy koo je'e tuunkmëepë kyawaty.
8. Je'e tuunk pëtsëimëpë kyap naakany nej je'e tunk tée yajtuyoy, motu'unyty xëttë'ëny yajkëthëwa'any meët yëka'any matyaty je'e tée yajtunkpaaty.
9. Yajtyëkëwaany je'e ajxy najty tée kyapxy tée myetya'akyëp juntéjoty.

Tyam ajxy nyama'ay mity naakam wintëem koo ataa tu'ukjépy yé'e ku'uk woop noky meët nejje'e myana'any maa yé'e artículo 26 myatu'uk metya'aky maa je'e naakam noky kutujt kyujayë'ny; je'e junté ntyekëwaany, meët tsoataany koo je'e naakam wintëem ajxy nalëxyë myetyap meët koo je'e kutujt ajxy yëka'any koo je'e jemy tuunk tékëwaany ajxy wyinkutsëkë'ëwa'any.

Yaa Patsymëë, Tëkaam, Wajwiinp, majk xëttë'ajp yé'e agostë nej ataa junméjt 2010.

JE'E KU'UK YAJMATOYAJPÉ

Je'e tuunkmëttëpë Je'e kuja'apy kuke'tspë Je'e xëttë'ëny kwënta'ajp

MARGARITO SANTIAGO EDEBERTO JUAN PINEDA ISABEL ORTIZ ANTONIO

JA AIX YAJKOPJÉEPYÉ

Je'e tuunkmëttëpë Myatu'uk kuja'apy kuke'tspë Myametak kuja'apy kuke'tspë

CIPRIANO GONZÁLEZ ELIAS ANTONIO CRUZ JOSÉ LUIS MIRAMÓN FRANCISCO

Pikena'k teety xyëë maa je'e kapxtaktëjk "Ignacio M. Altamirano"

Clave: 20DCC0732N,
Tëkaam, Wajwiinp.
Kapxta'akyo'oy jyumëjt: 2010-2011

Myotsyo'ont	Teety xyëë	Manaa yajtu'ukmuky	Putunëëpyë	Xëttë'ëny yajmujkëk
1.	Pedro Pérez López			
2.	Juan Gómez González			
3.	Maria Fernández Cruz			
4.	Sandra Salazar Miguel			
5.	Aldo Ramírez José			
6.	Santiago Hernández Morales			
7.	Araceli López Juan			
8.	Aurora Cruz Pérez			
9.	Carlos Joaquín Rafael			
10.	Guillermo Pérez Mijangos			
11.	Ramón Franco Santiago			
12.	Petra Castillejos Torres			
13.	Arturo Juan Hernández			
14.	Faustino Antonio José			
15.	Fausto Estrada González			
16.	Magdalena Gutiérrez Antonio			
17.	Jorge Rafael Francisco			
18.	Eleuterio Pineda Zárate			
19.	Carmen Castellanos Cruz			
20.	Ángela Muñoz Fernández			

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkokk nejj je'e ayuuk

Yajmetya'ak yë'ë tu'uk kapxy yaa yajpatpë mëet eep yë'ë kapxy oy jinyat jaaypë.

Pak jëtsë'ë je'e ntaj'okëtsy jyuy.
Yë'ë uk **pajk** yak'ayë'py.

Ets mëet xonta'ak mxëëjoty.
Yë'ë Margarita **ejts** tu'uk tsu'um.

Yë'ë Juanito **tëts** ka'aw axë'ëy.
Tëjts je'e kay tëë m'atyunyëp.

Tsip yë'ë eemy kyaaky yajxukuky.
Je'e teety Pedro mook **tsijp** tëë nyëkxy.

Je'e ntsojnëëxëtsy **koy** tu'uk namoyë.
Kojy yë'ë tsiin mëj nëë pa'a.

Tuk naxe'pt yë'ë Miguel yajtuunpy.
Je'e taj Rosa akxaj **tujk**.

Koju

[illegible]

Yajpetëë ataa aja'anyaxy xyëë.

W__t

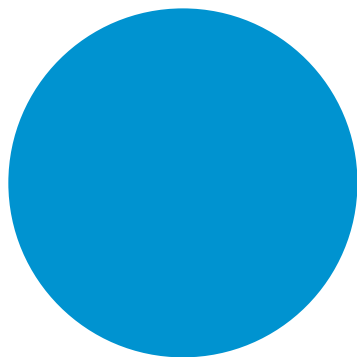
W__ __t

P__x

P__ __x

P__k

P__ __k

___k

___ ___k

Yajmetya'ak nakwentë ataa kapxy metya'aky mëët yajkopkë'ëw yë'ë kapxy oy jinyjatypë jaay.

Je'e jumejt tëë nyaxyëp **pëk** tu'uk jyajtë, ntsëku'umëtsy **pëjk**, koo ajxy nyëkxy tsajptëkooty **pet** yo'oy ajxy jim **jut** tu'ujoty yajpaaty je'e ajxy jyuyo'oy, **pejt** jyujymuku'uk ajxy nakëxyë.

Najx xëë tsuu tu'un, oy le'k ajxy tu'uk pyaaty, je'e ntsëku'umëtsy tyoxëjk oy jeya'ay je'e, janytyim tyuunp, oyoy le'k kwenta'aty akë poop **mots** yaj **mojts** je'e y'uunk, koo je'e tyaj yajwitpujy nëm nyama'ay wa'ats **xats**, jyantsy **xajts** jatu'un a **jujt** je'e wit tu'uk, nëm je'e kixy myenany "ka'a mtajy may".

Koo ëtsy nëkxy nku'ixy ajxy, **nax**, po'x, jatu'un myena'any, paatyëtsy ntsëkuum ajxy oyoy ntsoky.

Nej jimaamy tëë myajmetya'aky je'e kapxy metya'aky na'atsow taa yajtëëpyë.

Y'atyunë'ëky: ¿Waanp Jesús yë'ë Manuel nyemayë koo ijty tyëkatëna'ay?

Nax

¿Tii jajtë je'e jumëjt tëë nyaxyëp?

¿Tii je'e ntsëku'umëtsy tyuun?

¿Tii je'e pëkaanpë ajxy tu'ujoty jyoyo'oy?

¿Yë'ë le'k yakëxpitëëpy poopjaty, tii je'e?

¿Waanp je'e kixy tyaj nyamaay koo yajwitpujy?

Yajnowitsë'ëw yë'ë xim xyajmatoyajpy maa je'e pyaaty je'e noky kyapxy xyëë nyametya'akpyë.

Kapxynakekpë noky

Jwe'e yë'ë noky kyapxy je'e xyajwinjwëëpy atëy meta'aky mëët jyamyëëtajpy aja'anyaxy paaty ween miitsy je'e mna'epwonpity jatu'un myajmetya'akëp je'e kujayë'ëypë. Ataa tuunp noky paaty tyunkpaaty koo ku'uk yakixy yajmatoyjaty tijaty jatanëp.

Ku'uk woopë noky

Jwe'e yë'ë tu'uk kapxy metya'aky konpë je'e jeya'ay o mjujymuku'uk naj yajmatoyataanpy awaam o kujayë'ëy mëët jim je'e yajtunyëë koo je'e jiipy mkajptjotykapxy mnimyo'owëët .

Ye'epy noky

Ataa noky kyapxy je'e tyuunpy koo ku'uk mwoowëp mwiitsëp juntë'ajpë. Jatu'un tu'unpë mënit ajxy yajtuny koo jeya'ay mwoopëp koo *concurso* tii jyatyë.

Mayaxpë noky

Ataa tu'unpë noky kyapxy myëët metya'aky mënit ajxy yajtuny koo pën o jeya'ay wyowa'any wyitsa'any koo xëë tsuu yakjatanyë.

Woopë wijtspë noky

Ataa noky kyapxy je'e tyuunp koo myamë'ëp kujaayë'ëy je'e jeya'ay xyëë tsyuu ajxy tää y'oyëp juntë'ajpë, ku'uk juntë, tuunk juntë, kapxytaktëjk juntë.

Xëë kujayë'ënyty noky

Jwe'e ataa noky kyapxy paaty y'atyunyë koo tu'uk o may jeya'ay ajxy mwowëp mwitsëp ween ajxy tyu'ukmuky juntë'ajpë.

Nej ataa yaa yajpaaty jaay matyii noky kyapxy je'e oy myajmatunëp.

a) Conchita nëm je'e pyuto'oxy jyawii nyamawa'any koo kyanëkxa'any San Andrés paaty koo y'uunk tëë myetsy taj ku'ijxpë.

¿Tii kapxy metya'aky yë'ë Conchita taa kyujayëwaanpy ween je'e pyuto'oxy y'awaanë?

e) Juan mëët Francisca ataa po'o ajejpë ajxy pyëka'any mëët wii nyii a'ix nyii a'exëyëp ajxy ween je'e pyëk oy jyatyë. A jwe'ets ajxy jyatyëkoopy, tu'uk noky kyapxy ween je'e jyuymuku'uk ajxy myetotaytëp jatu'un ajxy myinëp myetsëp maa yë'ë ajxy pyëka'any.

¿Tii noky kyapxy yajmayjajpy yë'ë yakapëjpë ween je'e pikena'k teety ajxy nyëxy juntë'ajpë?

Yaajëts nakapx tijaty myanëkxyp kujayë'ëy maa yë'ë noky kyapxy:

1. _____

2. _____

3. _____

ë) Je'e Tëkaam kutuunk jwe'e tyaj myaapy koo je'e oomy ayë'ëkë yakjatanyë paaty je'e kajpt jeya'ay nakëxyë mawintuunp yajmatoyat, ween ajxy miny myëtsy mëët jatu'un ajxy y'ayë'ëkëp. A jwe'ets, tu'uk noky kyapxy kya'atyunynë maa je'e kyujaayë'ëp pënjaty ajxy metsaanp ayë'pë.

¿Tii noky kyapxy ataa kutuunk y'atyunaanpy ween je'e jeya'ay ajxy yajmatoyatyë?

Yaajëts nakapx tijaty myanëkxyp kujayë'ëy maa yë'ë noky kyapxy:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Yajmetya'ak nakwentë ataa noky kyapxy yaa yajpatpë mëët jaay maa ataa mayaxpë noky pya'këmaanpy witsyë tijaty yë'ë ajxy nyametya'aky këjwintuumaty.

Patsynyëë, 22 xëë'ajp mayë po'o nej ataa jumëjt 2012.

Mayaxpë noky

C. Leonardo Santiago

Pikena'k teety.

Ataa noky paaty ataa xymyaya'axy koo miitsy je'e mnëkxëp maa yë'ë
pikena'k teety ajxy tyu'ukmuka'any nej ataa mayë po'o najty 30 xëë'aty, jopy
koo orë najty 10:00 jatu'un je'e yajtu'ukmuka'any jim kapxtaktëjk tëkjoty,
jwe'e ajxy kyapxaanpy metya'akaanpy koo jaa kapxtaktëjk may je'e tajëëk
mayëëk myëëtë.

KOO MIITSY MNËKXA'ANY TYAM TYOSKUJU'UY TEEMY MYO'OY.

Je'e mayaxpë.

Kapxtaktëjk wintsën
Yak'apëjpë. Edith Arrona Landa

Pikena'k teety wintsën
C. Bernabé Olivera Francisco

Maa yë'ë mayaxpë noky oy manaa myanëkxa'any kujayë'ëy je'e:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

TU'UKJËËPY YË'Ë KU'UK WOOP NOKY

Nej ataa noky kutujt myëëtë maa kyuaayë'ëy maa je'e *artículo* 33 *fracción* III a meët je'e kujayë'ëy maa je'e *artículo* 23 *fracciones* III, IV y XV, 24, 25, 26 myatu'uk metya'aky, 27, 30, 31 meët jim jakyajpatpë maa je'e naaxkam noky kyutujt kyuaayë'ëy.

KU'UK WYOOPY

Nakëxyë jaa naaxkam wintsëm tso'onpë yaa Patsynyëë, Tëkaam, Wajwiin, xyaj'ijxp xyajmatoyaty koo ajxy nakëxyë meëjo'oyët juntë'ajpë je'e 25 xëë maa taa agostë yo'oy, jopy koo najty 9:00 tëë jyaty mnaxëp ajxy maa je'e tëjk nmëëtajtëm.

NEJ JE'E TYU'UYOYANY JE'E JUNTË

1. Xëë naya'axaanp.
2. Jyotkukajpy koo je'e jeya'ay ajxy nakëxë tëë miny tëë myetsy jatu'un je'e kapxy metya'aky tsyonta'akëp.
3. Nyakapxaanpy ajxy pëën je'e awënenpy tuunk winpëkaanp, pën je'e kujaayaanp meët pën je'e matsyowaanp koo jeya'ay najty myetsy.
4. Kyapxnaxaanpy meët kyutujt yekaanpy ajxy nej je'e tuunk tyuyo'oyany.
5. Kyujayaanpy meët nyakapxa'any ajxy pën je'e kopk'ataanp maa ataa tunk.
6. Wyinpiwaanpy ajxy pën je'e tunk ajxy yajkëtkëwaanpy, pën je'e yajkopkëwaanp meët pën je'e natunktutaanp koo najty je'e kyayajpaaty jwe'e taa ajxy ame'tsyaamy, piwa'any a mënit ajxy pakya myatsyowa'any pën je'e ku'ëyë'ëkaanp.
7. Yajpëtkëaanpy jaa noky jaa kapxy ajxy koo je'e tuunkmëëtpë kyuwitsy.
8. Je'e tuunk pëtsëmanpë kyapx naxaanpy nej je'e tunk tëë jaytuyo'oy, motu'unyty xë'të'ëny yajkëtkëwa'any meët yëka'any matyjaty je'e tëë yajtunkpaaty.
9. Yajtyëkëwaanpy je'e ajxy najty tëë kyapxy tëë metya'akyëp juntëjoty.

Tyam ajxy nyama'ay mijts naaxkam wintsën koo ataa tu'ukjëëpy yë'ë ku'uk woop noky meët nej je'e myana'any maa yë'ë *artículo* 26 myatu'uk metya'aky maa je'e naaxkam noky kyutujt kyuaayë'ëy, je'e juntë tityëkëwaanp, meët tsopataanp koo je'e naaxkam wintsën ajxy nakëxyë myetsep meët koo je'e kutujt ajxy yeka'any koo je'e jemy tuunk tëkëwaanp ajxy wyinkutsekë'ëwa'any.

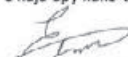
Yaa Patsynyëë, Tëkaam, Wajwiin, majk xëë'ajp yë'ë agostë nej ataa jumëjt 2010.

JE'E TUUNKMËËTPË
30 JUL 1 00078
COMISARIADO EJECUTIVO
RIO PACTINGO
SAN JUAN GUICHICO
JUCHITAN, OAX.

MARGARITO SANTIAGO

JE'E KU'UK YAJMATOYAJPË

Je'e kuja'apy kuke'tspë

EDBERTO JUAN PINEDA

Je'e xëtë'ëny kwenta'ajp

ISABEL ORTIZ ANTONIO

JA AJX YAJKOPKËËPYË

Je'e tuunkmëëtpë

CIPRIANO GONZÁLEZ

Myatu'uk kuja'apy kuke'tspë

ELÍAS ANTONIO CRUZ

Myametsk kuja'apy kuke'tspë

JOSÉ LUIS MIRAMÓN FRANCISCO

Je'e yaa maa ataa noky kyapxy yajpatpë janytyim tsopatpë jwe'e je'e:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Pa'witsë'ëw je'e oy na'atsoopë.

1. Kajnä najty mtuny je'e yajmetya'akyë mëkaanpy, a'exëëpy koo:

- a) Mwinjwë'ëp je'e yajmetya'akyë najty wii nyajmetyakëm jatu'un mnajwë'ëp je'e oy metya'aky xyajnamaapy.
- e) May'ok myajmetya'akëp.
- ë) Koo je'e wiink jeya'ay oy myajwinjëëp jatuun je'e apëkyëpë myajmëj myajmayëëp.

2. Koo je'e ween m'axkapy yë'ë metya'aky yajmatoyataanpy je'e yajkojp, a'exëëpy koo:

- a) Jakooyë myajmetya'akëp ametsyaam mëët yuunk.
- e) Tanaxyëp naak'ok je'e awijtstuky mpaaty mëët majaty je'e puntë mëët koo ëxakë'ëy tyuum myajpatëp.
- ë) Yajmetya'aky je'e kapxy metya'aky ametsyaam, tanaxyëp koo je'e puntë witsy mpaatëp mëët koo yajmotoy nej je'e tijaty myajtëwëp, o koo yajmotoy nej tijaty myakjwë'ëp.

3. Koo mkapxëp o mmetya'akëp je'e kapxy metya'aky janytyim tsopaatpë koo:

- a) Ween kyëxë'ëky nej je'e jyootooty jyë'ënytyooty yë'ë pikenak.
- e) Ween kyëxë'ëky nej je'e jyootooty jyë'ënytyooty mëët je'e xyonta'aky jyukyajt yë'ë jeya'ay ajxy.
- ë) Ween kyëxë'ëky nej oy yajmatowët jatunëk oy xyajwinjwë'ëwëp mjotooty mjwë'ënytyooty o ney tu'un yajmetya'aky tyëkë'ëy je'e kaxpy metya'aky je'e tëë yajkojy mëët je'e yajmetyakpë.

apëky

2

Yë'ë mutsk mëët mëj jeya'ay:

- Kyujaayëënyëp nejj je'e omtsoo y'ëxkapa'any je'e noky myeta'akanpy.
- Y'ëxkajpy tii je'e kapxy metya'aky tu'unyajmatoyataanpyë.
- Yajmetya'akpy mëkaanpy je'e kapxy metya'aky kujaayë'ëypë mëët y'ëxkapy matyii metya'aky je'e kopk'ajpë.
- Y'ëxkajpy nepy je'e kapxy metya'aky oy yajtunk pata'any.
- Y'axta'apy nejj je'e jaay keets tyuyo'oy: nyatij nyamaapy, kyujaayëëp mëët jya'ay oyëëpy je'e kapxy metya'aky.
- Kyuja'atyëkajtsyp mëët yajtëkajtsyp je'e kapxy metya'aky mëët kwenta'aty koo je'e jaayp yajmatoyajpë yajtakatsy o ween je'e temy jatu'un myamë'ëy.
- Y'ëxkajpy naje'enejj yë'ë ayuukaam jyaay tyëkë'ëy.

1

apëjktuky

Ataa noky tsojpy:

- ◆ Y'e'p mëët yajmetya'akpë oy wenyty taa yajna'ixëëpy noky tu'un y'ëxkapët je'e yajmatoyatanpyë.
- ◆ Wyinjwëëpy ney yë'ë yajna'ixëëpy noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Y'omtsoo metya'akyaam kyujaayëp je'e jaay kopk'ajpë mëët tijaty pyatyp maa yë'ë yajna'ixëëpy noky jatu'un je'e jyotkukatëp paa tëë je'e oy wyinjwë'ëy je'e tu'un yajmatoyataanpyë.
- ◆ Kyapxtakypy je'e yajmetya'akyë mëkaanpy jatu'un y'axkapy nepyaamy je'e kapxy je'e metya'aky tyakatsy.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e kapxy kujayë'ëwanëp maa yë'ë nëkapxpë noky.
- ◆ Jya'apy je'e nëkapxpë noky kojkyapxy nej je'e tëë nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'e'py mëët jya'ayoyë'ëpy je'e nëkapxpë noky.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikyëxp koo yakjaay je'e jaay tsujtukpyë mëët je'e jaay akontuky myëët.

Eep yë'ë aja'anyaxy, yajmetya'ak mëët na'atsow yëë yajtëëpy.

Yajmetya'ak ajxy jatu'un
ajxy m'ixyat matoyatëp.

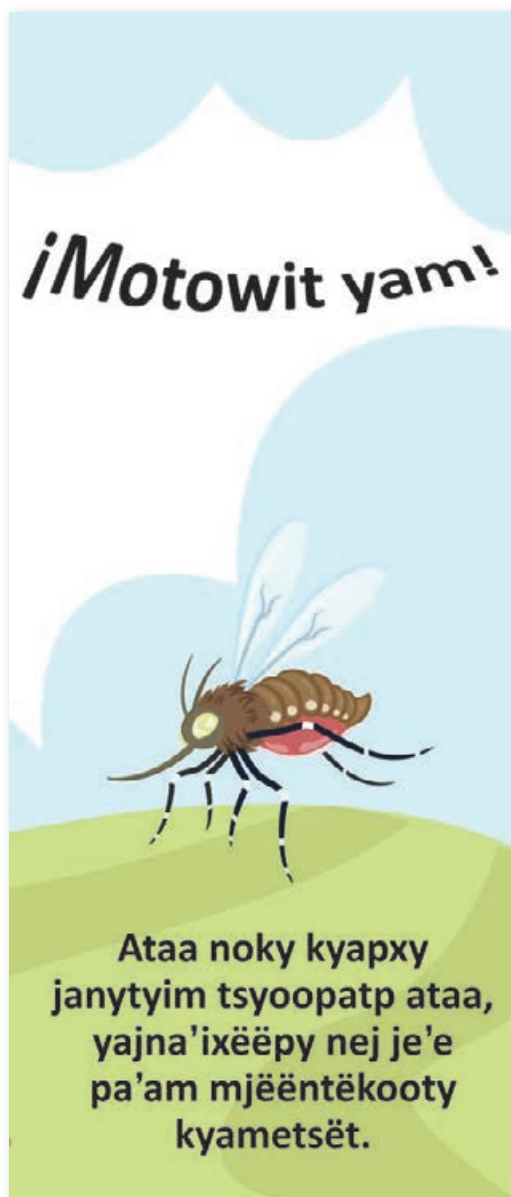

Tyoskuju'uy
kixyii'uunk.

- ¿Tii noky taa kixyii'uunk yejpy?
- ¿M'ixyë yë'ë tu'unp noky?
- ¿Maajaty yë'ë tu'unp noky tëë m'ixy?
- ¿Tijaty je'e tëë myetya'aky?

Axta'aw jiipy maa je'e noky tu'pu'xy yë'ë yajna'ixëëpy noky “iTsëk ajxy nakëxyë je'e *dengue* yajkutokoyë!”. Eep yë'ë ja'atsyonta'aky, meet yë'ë pya'jayë'ëy, yë'ë aja'anyaxy mëët na'atsow yë'e yajtëëpy.

- ¿Tii miitsy m'ojotajpy yë'ë kapxy metya'aky noky xyajmatoyajpy?
- ¿Pën taa yë'ë tëë y'atyuny?
- ¿Tii mnajwë'ëpy yë'ë tu'unp noky kyëxp mëët je'e kapxy metya'aky miinpë?

Yajmetya'ak ataa kapxy metya'aky.

Jaay tu'uk maajaty yë'ë metya'aky xyë'ë yajpaaty nej je'e yajna'ixëëpy noky tëë m'eepy mëët tëë myajmetya'aky.

Yajna'ixëëpy noky	Tsëk ajxy nakëxyë je'e <i>dengue</i> yajkutokoyë	¿Tii je'e <i>dengue</i> ?			Pe'et tëkëkuuy, këxyjup...
Ja'atsyonta'aky					
Je'e nyakapxy je'e nyametya'akpy					
Aja'anyaxy					
Tëjk maa je'e noky kyapxy xyajmatoyajpë tsyonta'aky					
Xyajnamaapy koo yë'ë mtunëp					

Pa'witsë'ëw matyii metya'aky je'e oy na'atsoop nej jim yajpaaty maa yë'ë yajna'ixëëpy noky "iTsëk ajxy nakëxyë je'e dengue yajkutokoyë!"

1. Yajkutokoy jaa pë'ëx dengue yajpatpë mëët je'e *paludismo*:

- a) Je'e ja'atsyonta'aky maa yë'ë yajna'ixëëpy noky.
- e) Je'e yajna'ixëëpy noky nyakapxyp je'e nyametya'akyp.
- ë) Je'e yajna'ixëëpy noky tëë y'atyuny.

2. ¿Nepyaam je'e mnikwenta'atëp maa mtëjk ween taa pë'ëx xykyatsu'utsy?

- a) Yajyëpek je'e nëë.
- e) Japoom japoom tsi'iw.
- ë) Pata'ak moskiterë maa mpentanë.

3. Yë'ë aja'anyaxy jim yajpatpë maa yë'ë yajna'ixëëpy noky je'e tyuunp:

- a) Koo mnajwë'ëp pën taa noky tëë y'atyuny.
- e) Koo je'e jeya'ay m'ixyatëp je'e taa yajna'ixëëpy noky yajtunk pata'anpë.
- ë) Pupëjp wen je'e yajna'ixëëpy noky oy mwinjwë'ëp yë'ë xyajmatoyajpy.

Ok ix jim maa je'e kapxy metya'aky tëë mkapxta'aky jatu'un yajnowitsë'ew matyiijaty je'e xyëë'ajpy. Ix jim nej yëë y'atyunë'ëky.

Ja'atsyonta'aky

Noky no'okë'ëy

Pya'jayë'ëy

¿Mnajwëëpy nejy je'e mnikwenta'atëp maa mtëjk ween ataa xykyatsu'utsy?

1. Èxyok je'e tuunëë atu'uwë'ëy.

2. Pata'ak je'e moskiterë maajaty je'e tëjk y'awatsy, maa mpentanë maa mtëjk'aaw mëët pata'ak je'e pë'ëx tsooy.

3. Yajtun *pabellón* koo najty koots ma'o'okany.

4. Apotsë'ëw je'e mtëjk maajaty jyutë maajaty kyë'ëtse.

¿Tii je'e mtunanpy ween je'e pë'ëx may kya'ity maa mtëjk?

1. Pe'et tëkëkuuy, këxy jup maajaty je'e nëë y'atu'uwë'ëy (je'e tuk kupetë, tuk yantë, tuk piletë).

2. Këxy kujup oy maajaty je'e m'oinyëë myak'ity.

3. Këxy wix këxy moots jaa aay'ujts jim tëkëkuuy.

4. No'ok o natajpet je'e pu'uxk.

iMotowit yam!

Ataa noky kyapxy janytyim tsoopatp ataa, yajna'ixëëpy nej je'e pa'am mjëëntëkooty kyametsët.

Aja'anyaxy

Nyakapxyp
nyametya'akpy

Je'e tëjk xyëë ajxy
y'atyuunpyë

Jamyets koo...

Je'e **yajna'ixëëpy noky** jwee ataa noky tsojpy koo je'e xyakijxëp xyajmatoyatëp kapxy metya'aky je'e janytyim tsyopatpë motu'unytyë ëjts je'e nkajpt tsanayëm.

Yë'ë yaa nyametyakpy jwe'e yë'ë nyakapxy nej je'e oy ween jukyajtë mkwenta'atëp, nej ajxy je'e xykwenta'ajtëm meët nej je'e jeya'ay nakutujt, meët jakmay metya'aky.

Yë'ë **yajna'ixëëpy noky** myëët ja'atsyonta'aky meët pya'jayë'ëy, miinp maa nëkxy mjakyajtëy ween oy mwinjwë'ëy yë'ë metya'aky xyajmatoyajpy jatu'un tu'unp miinp je'e tëjk xëë ajxy ja'apy o atyuunpë jyakyajwinyekë'ëp.

iMotowit yam!

Ataa noky kyapxy janytyim tsoopatp ataa, yajna'ixëëpy nej je'e pa'am mjëëntëkooty kyametsët.

- Koo nëë atu'uwëy mkayak'itëp kap kupujxt pyu'uy.
- Koo kupujxt kya'ity kap je'e pë'ëx pyëtsëmy je'e dengue yajpatpë.
- Yajkutokoy jaa pë'ëx dengue yajpatpë meët je'e paludismo.

iTsëk ajxy nakëxyë je'e dengue yajkutokoyë!

¿Tii je'e dengue meët je'e paludismo?

Pa'am'ajp ataa ajxy je'e pë'ëx ataa xyajpatëp koo je'e xytsyu'utsëp meët yako'kp ataa tuunp pa'am.

¿Nejy je'e myajnajwë'ëp paa dengue o paludismo pa'am je'e mmëët?

Je'e dengue jwe'e ajxy je'e meët y'ixyaty nejy koo napa'amëë.

Xynyatoyëp tekëëk xëë o mokoxk xëë, këxy pajkjoty pya'amy, tsaptsjëëpy je'e ni'x ak këxp, meët ajxy naje'e jvëjnë'ty xë'xy.

Je'e paludismo jatu'un je'e nyatooopyë, nyatijpë, yajpoopxëpjpë meët oyoy kyupa'amy.

Yajmetrya'akyë mëkaanpy

Yajmetrya'ak yë'ë kon metya'aky nej yujwa'any.

- a) iNepyëk, janytyim y'oy koo tu'un m'ixy! (Axonta'aky)
- e) Ètsy awantëewë nej je'e jyajtë. (A jotma'at)
- ë) iJanytyim yajxon taa yaa! (Axonta'aky)
- i) Jotma'pëtsy koo tu'un mkutujtaty. (A jotma'at)
- j) (Jakyajkoj metesk kon metya'aky maa taa tu'un metesk tu'u myajtunkpatëp)

Mnajwëëpy ijty koo:

Koo je'e myajmetrya'akëp janytyim tyuunp koo je'e m'ëxkapët matyii je'e ajotma'at mëët matyii je'e axonta'aky, nej taa tu'un tyam, tëë m'okkapxta'aky.

Omtsoo je'e myajkopkëwa'any tii metya'aky najty je'e jiipy maa kapxy metya'aky, paa kwentë paa na yajkojy metya'aky jiipy je'e mpata'any metya'aky je'e ajotma'atpë, mëët xonta'aky myëëtpë. Koo yajmetrya'akëp ëxkap je'e xyajwinjwëëwa'anpy mëët winkutsëkë'ëw majaty je'e y'awijstukyë jim maa yë'ë kapxy metya'aky, jim taa pyupety koo je'e oy winjwë'ëp je'e kapxy metya'aky tsopatpë.

Yajmetya'ak mëkaanpy je'e yajnajwëëyëk.

“Nokoo ëtsy një'ëy xontakp je'e kamtëjk a je'e ajxy kajptjotypy jotmatyëkëëpy”.

(le'e tuŋ)

“Taamts nëë je'e mëët yë'ë reynë koo jyotmayjaty jiipy myëëtë wyiinjoty”.

(le'e wiinëë)

“¿Tii je'e, tii je'e? Nokoo je'e tenka'anë mëj mpatajëp mëj je'e jyakjaty?”

(le'e jut)

Kajpt metya'aky

Yajtu'ukmujk: María de Jesús
Hernández Francisco.

Ja'anyajxp ayuuk: María de Jesús
Hernández Francisco.

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok nejy yë'ë tëë nkapxyëtsy.

- ¿Tsipëtsy njwëëy yajmetya'ak yë'ë yajnajwëëyëk?
- ¿Tii metya'aky tsipëtsy njwëëy?
- ¿Maa ataa je'e ëtsy yajtunkpata'any je'e yajmetya'ak mëkaanpy?
- Motowijtëtsy nej je'e myanany je'e xyajna'ixë'ëpy.

**Yajmetya'aky je'e kwentë “Je'e kaa mëët yë'ë tsi'tsyk”,
maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëët nya'exëwëë koo
je'e myajmetya'akëp mëkaanpy.**

Ataa yaa kujayë'ëpyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Ëxkap nepy je'e matyu'u kapxy metya'aky mëët ijxmats nepyaam je'e mjaknametya'akëp.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'aky xyëë maa je'e kapxy metya'aky, jaa myotso'ont maa yajpaaty o pën je'e yajkoj mëët pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa tu'un xyajmatoyajpë janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo najty mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëët eep yë'ë aja'anyaxy.

Maa je'e kajpt Tlaxiaco de Carrera jim juntë jyajtë ween myatoyjaty manaa xëë ajxy winkexa'any jaa kutuunk wintsën wajwiinp woowitaanpë mëët ajxy tëë kyojkapxyjaty koo je'e joknëë ajxy kyato'oka'any a pën je'e kaa winkutsëkëwaanp ataa kapxy metya'aky kyumotowaanpy omtsoo je'e yajtsum yajmatsët.

Muku'ukajpëtëjk ajxy yë'ë ajxy tu'un yaa tëë nkojkyapxyajtëm kujaay kukeetsy myamëwa'any ween je'e kajpt tu'un myatoyaty.

Yajmetya'ak mëët na'atsow yë'ë yajtëëpyë.

- ¿Mnajwëëpy tii noky kyapxy taa jeya'ay ajxy jyaapy maa yë'ë juntë jyatyëë?
- ¿Tëë yë'ë tu'unp noky kyapxy to'ok mjaay?
- ¿Tii taa koo janytyim tsoopatya koo mjaayët yë'ë nëkapxpë noky?

Eep mëet yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky.

NĚKAPXPĚ NOKY

ATAA WAJWIINP WOWIJPĚ TĚĚ KYOJYKYAPXYTYUNY, KOO JE'E JEMY TUUNKMĚĚTAJPĚ YAJWIINKEXA'ANY KOO NAJTY MATAAXKXĚĚ'AJPĚ JE'E MYAJUXTUJK PO'O MAA TAA I'X MOKO'X MAJK'JUMĚJT NYAXY, MAA YAJWIINKEXATA'ANY JE'E JEMY WINTSĚN WAJWIIMP WOWITANPĚ, JE'E MYĚTUNKMUKAANPYĚ MĚĚT JE'E JEMY KUTUUNK MAA AKUJTĚJK YAJPAATY KOO YAJKUTYUNA'AY NEJY JE'E MĚJKUTUJT YAA WAJW IIMP MYENA'ANY, JATU'UN Y'ANE'EMY, KOO JE'E NAJTY:

TĚKĚĚK MĚĚT MATAAXKXĚĚ'AJPĚ MAA TAA JUXTUJK PO'O NYAXYĚN

KAP JOKNĚĚ YAJTOKATA'ANY PĚNJATY TU'UN TO'P MAA YĚ'Ě KAYTYO'PĚ, MAA YĚ'Ě JOKNĚĚ TO'PĚ, MAA EJTSTAKTĚN MĚĚT MAA KĚXYĚWIIN TYOKYĚĚ.

JATU'UN TU'UNPĚ MAA AJXY JOKNĚĚ MAYAAM TYOKYĚN WEEN AKĚ'ĚY ITY NEJY ATAA XĚĚ PO'O NYAMAYĚĚ.

YAJWINKUTSĚKĚWA'ANP NEJY ATAA NOKY Y'ANE'EMYĚN JATU'UN JE'E TUNK OY NYAYO'OY TYUYO'OYĚP KAP TSIPMA'AT JYATĚ'ĚT, YĚ'Ě YAJKOPKĚWAANP JE'E KUTUUNK MAJATY KAJPT YAJPAATY.

PĚN ATAA METYA'AKY KAA WINKUTSĚKĚWA'ANP OMTSOO YAJTSUMĚT YAJMATSĚT.

TLALIXTAC DE CABRERA, WAJWIIMP, 28 XĚĚ'AJP JE'E TUTUJK PO'O NEJ ATAA JUMĚJT 2010.

JE'E TUUNKMĚĚTPĚ

C. Juan Carlos Hernández Morales

Maa je'e kapxy metya'aky kujaayë'ëypë juwijtswitit ataa nyakapxypë:

- Kujayë'ëypë maa yë'ë noky kyapxy
- Je'e noky kyapxy xyëë
- Maa mëet manaa jwetsyë
- Xëëwitsy

Jaay maa ataa witsypë je'e metya'aky myanëkxypë maa yë'ë kapxy metya'ky xim jaaypë.

Ja'atsyonta'aky:

Maa mëet jwetsyë tëë jyaayëë je'e nëkapxpë noky:

Je'e xyëë ajxy mëet tii tuunk myëëtajpy je'e ajxy tëë xyëwitsyëp:

Pën je'e nëkapxpë noky tëë nyo'okë'ëy:

Jamyets koo...

Je'e **nëkapxpë noky** naa atëy kyapxy metya'aky myëët, je'e xyakixy xyajmatoyajp tii jataam tii tunanëp. Je'e tyuunpy je'e nyakapxyp, koo tu'uk o may jeya'ay y'ixët myatoyatëp je'e ajxy najty yakjatanëp yajtunanëp.

Je'e nëkapxpë noky oy je'e tsyontaka'any maa je'e mëj tëjk ajxy, kutuunk jeya'ay o jiipy omtsoo kajptjoty.

Je'e nëkapxpë noky jwe'e myëët:

- Kujaayë'ëy kyutuum koo najty je'e mëj tëjk o kutuunk naj tëë jyaay.
- Maa mëët jwetsë maa je'e y'atyunyë.
- Je'e nyakapxypë nyametyakpyë.
- Xyëë mëët xyëëwitsy je'e tëë y'atyunyëp.

Yajmetya'ak nej taa ajxy yaa yajpaaty.

Je'e yakapëjpë Rosario Jiménez pikena'k teety ajxy jyayajmatoyataan koo je'e pikena'k ajxy kyakapxtaka'any je'e *viernes* 28 xëë nej je'e *febrero* po'o, paaty nokoo juntë jyatanyëë je'e yakapëjpë ajxy mëët je'e pikena'k teety wintsën, paaty je'e pikena'k ajxy myamë'ëp maa tyëjk ween ajxy kyanëkxy kapxtakpë, pupet je'e yakapëjpë nej jyayëp je'e nakapxpë noky, jim je'e yukotsa'any kapxtaktëjk akë'ëw këxp.

Jaay tii metya'aky je'e nëkapxpë noky myëtataanpy.

¿Nej je'e noky kyapxy xya'aty je'e yakapëjpë jyayaanpy?

¿Tiikyëxp yë'ë nëkapxpë noky koo jyayë?

¿Matyii xëë mëët jwetsyë je'e juntë ajxy yakjatanyëë?

¿Pën xyëëwitsy patakpë maa yë'ë nëkapxpë noky?

Nej je'e ximaanpy axaam yajpaaty, jaay je'e nēkapxpē noky maa ataa yaa witsyē.

Jamyets koo je'e nëkapxpë noky je'e myanëkxaanpy nej taa yajtëyën.

- ¿Myëët xëë yë'ë mnoky kyapxy?
- ¿Je'e nëkapxpë noky myëët je'e kapxtaktëjk xëë?
- ¿Myëët manaa xëë manaa jwetsyë je'e jyaayë?
- ¿Jim je'e yakapëjpë xyëë?
- ¿Mja'ay manaa xëë ajxy kyakapxtaka'any?
- ¿Oy yajwinjwë'ëy yë'ë mkapxy metya'aky maa yë'ë mnëkapxpë noky tëë mjaay?
- ¿Jim myëëtë je'e yakapëjpë xyëëwitsy?

Ix eep mëët yakoyë'ëw yë'ë nëkapxpë noky tu'ukmuky mëët je'e mjamyëët ajxy. Nama'aw mjamyëët tu'uk ween yajmetya'aky mënit mëyajtëw:

¿Oy winjwëëny yë'ë metya'aky maa yë'ë nëkapxpë noky?

¿Këxë jim yajpaaty o mjakmëët miitsy metya'aky je'e mjakjaayë'ëp maa yë'ë mnëkapxpë noky? Kujayë'ëw yaa.

**Ok yajmets mkopjoty nej je'e nityu'um mjaayëp je'e nëkapxpë
noky jatu'un kujayë'ëw maa yë'ë wyitsyë, yajtunkpaat nej je'e tëë
xyajnama'ay mjaayëp, tijaty metya'aky yë'ë myanëkxaanpy.**

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa ataa apëjktuky yë'ë yajna'ixëëpy noky mëët je'e nëkapxpë noky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Yajna'ixëëpy noky

Nëkapxpë noky

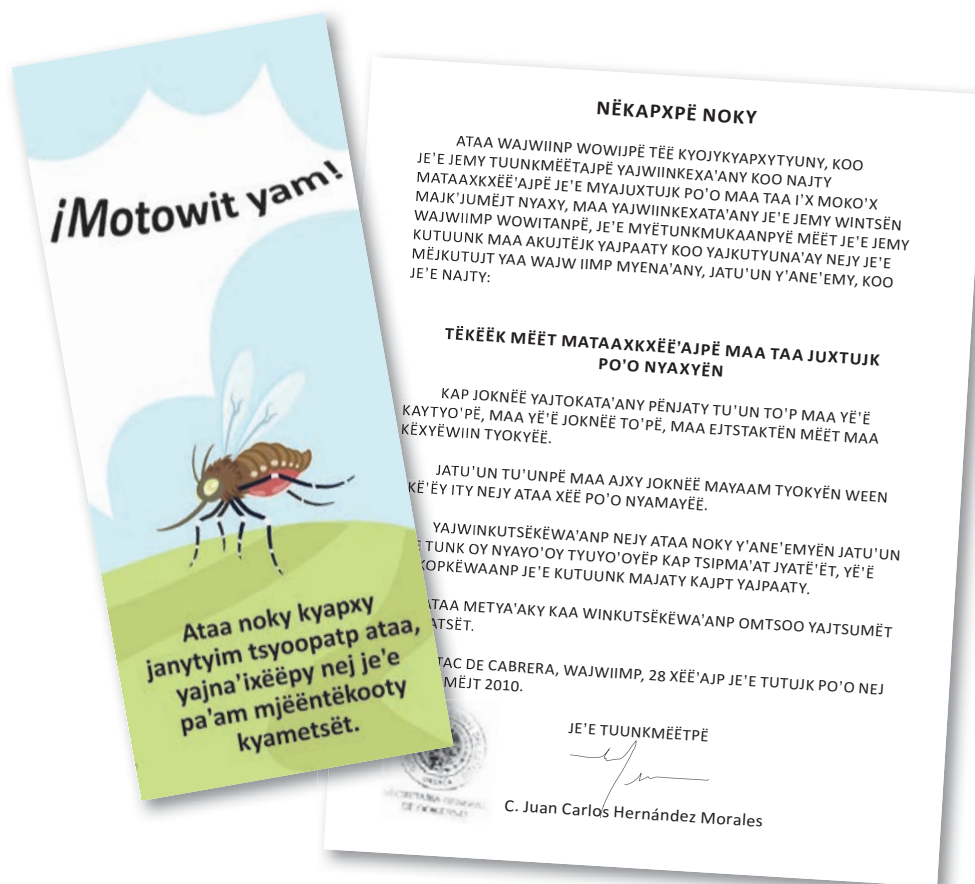
Jay mëët kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsyë?

¿Manaa mëët maa yë'ë tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok nejy je'e ayuuk

Yajmetya'ak ataa kapxy metya'aky mëet eep yë'ë kapxy oy jinyat jaaypë.

To'ok jim mejy nëë pa'a teetyjeya'ay **tuk** kanujë **ma'at** mya **metsy**, myet nipyatë ya'ayëjk **tu'uk** je'e najty **tsi'ip** yë'ë kanujë, mënit yajtëëy:

—ǃTii mkanujë jajt?

Mënit y'atsooy:

—**Ma't, tsi'p** najtyën, opyënejpyëtsy nyajpëtsëemy, jawentyë nkë'ë kya **në'ts**. Nii amajaatuunëtsy, paatyëtsy **me'etsy** joty ntsetsëëy. Oyëtsy maa je'e matsoyëëpyë nëm myena'any:

—**Po'x** mëet **po'ox** maa je'e mtsetsyëëy ween kyapa'amy.

Jatu'un je'e ya'ayëjk nyamay:

—Oy koo të myajtsoyë'ëy, ixii ëëxy miny, **në'ëts** mkanujë aam!, jyantsy kutuun teetyjeya'ay tu'un. Jatu'un ataa metya'aky kyëxy myay.

Koo najty tëë m'ok yajmetya'aky yë'ë kapxy metya'aky jim yajpatpë, axta'w mëët kujayë'ëw yë'ë kapxy xyajnamaapyë, nej tëë m'ok wii y'atyuunpë.

Metya'aky i' mëëtpë	Metya'aky i'i mëëtpë
Tsi'p	Tsi'ip

Kapxtëw m'omtsoo metya'akyaamy nepyaam tyakatsyë yë'ë jaay tsujtukpyë mëët yë'ë akontuky myëët.

Yajpetëë ataa kon metya'aky yaa yajpatpë kujaayëëw jim maa yë'ë wyitsyë yë'ë kapxy xiipy pa'jaayë'ëy matyii je'e oy myamëtoopy.

a) Yë'ë tsuuky _____ a yë'ë tsëpox janytyim tya'am.

pa'k

pa'ak

e) Mario _____ yë'ë, a je'e Raúl kap myajaa.

mëk

më'ëk

ë) Koo yë'ë tu'u _____ yajpaaty, oy tu'un yajyo'oy a koo myo'ontsë kaj.

tëts

të'ëts

i) Juan _____ yo'opy koo tyaj ok nëkxy kyu'ixy.

pet

pe'et

j) Miguel _____ peexy niiy jyuuy.

i'x

ix

Jaay tu'uk kapxy metya'aky ataa kapxyaam tyam kujayë'ëy.

Tsi'iky: _____

Mo'ts: _____

Mo'ots: _____

To'ky: _____

To'oky: _____

U'uk: _____

Yajmetya'aky nakwentë ataa kon metya'aky mëët na'atsow paa tëy o kaj tyëyë nej je'e tu'uk metya'aky oy yajmatoy.

Metya'aky	Tëy	Kaj tyëyë
Je'e ntaj'okëtsy japoom japoom tyapaam pye'ety.		
Juan ix peexy jyuuy je'e tëëm tsa'am.		
Jo'k aam je'e tsuuky ntujky ëtsy.		
Axëëy Felipe tu'uk kajë ju'uky jyuuy.		
Yë'ë mixyuunk meex pa'ak wii y'ayë'ëky.		
Juanito ayuukaam wi'iky.		

2

apëjktuky

Ataa noky tsojpy:

Yë'ë jeya'ay:

- ◆ Y'e'p mëet yajmetya'akpë oy wenyty taa tëkëek ane'eky noky tu'un y'ëxkapët je'e yajmatoyatanpyë.
- ◆ Wyinjwëëpy nepy yë'ë tëkëek ane'eky noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Y'omtsoo metya'akyaam kyujaayëëpy je'e jaay kopk'ajpë mëet tijaty pyatyp maa yë'ë tëkëek ane'eky noky jatu'un je'e jyotkukatëp paa tëë je'e oy wyinjwë'ëy je'e tu'un yajmatoyataanpyë.
- ◆ Yajmetya'akp mëkaanpy je'e kon metya'aky tëymetya'akpë mëet xi'ikyana'atyaanpë.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e metya'aky kujayë'ëypë maa je'e metya'aky nakejxpë noky.
- ◆ Jya'apy je'e metya'aky nakejxpë noky kojkyapxy nej je'e tëë nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'e'py mëet jya'ayoyë'ëpy je'e metya'aky nakejxpë noky.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikyëxp koo yajtuny yë'ë jeya'ay nametya'akpë (n)-(ëtsy) paa miitsy mje'e, (m) paa myametsk jeya'ay jye'e, mëet (y) paa myatëkëëkpë jeya'ay jye'e.

Eep yë'ë aja'anyaxy mëet kapxtëw yë'ë yajtëëpy.

- ¿Tii m'ijxyp maa yë'ë aja'anyaxy?
- ¿Tii kyaxp metya'aky yë'ë mixy taa yajtuunpy?
- ¿Tii tyuunpy yë'ë kapxy metya'aky?
- ¿Manaa taa tu'unpë kapxy metya'aky nyajtunëm?

Axta'aw jiipy maa yë'ë noky tu'pu'xy mëetë je'e tëkëëk ane'eky noky "Sevilem 28", eep yë'ë aja'anyaxy mëet yajmetya'ak je'e ja'atsyonta'aky xyëë.

Yajmetya'ak petyëë yë'ë tëkëëk ane'eky noky.

Yaj nawitsë'ëw yë'ë aja'anyaxy nej yë'ë jim tyuyo'oy maa yë'ë tëkëek ane'eky noky.

NEJ YË'Ë TUUNK TYUWITSA'ANY.

Lunes 3

7:00 Kyujaayaanpy pënjaty patunap
8:00 Jopykyay
9:00 Kapxy metya'aky koo jaa tuunk tsyonta'aky
Nej je'e tuunk tyuyo'oya'any
2:00 Kujxyëékay
4:00 Matyu'u tuunk ajxy yajna'ixëwaanpy mëët
je'e ëwya'ax:
Je'e tipx kow mëët je'e ëyya'axy,
yajna'ixëwaanp *licenciado* Palemón
Vargas Hernández

Sevilem28

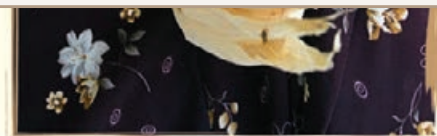
Jukyajt xëë mëët ayuuk'aam metya'aky.

Ataa jwe'e tsyopyy:

Yajtyuo'oyëp jaa jukyajtë xëë mëët ayuuk'aam metya'aky ween taa wiink ayuuk jeya'ay ajxy y'ixyat myatoyaty nepjaty je'e kutujt o winma'any ayuuk, nej je'e jeya'ay ajxy tu'ukmuky ity tsyana'ay y'ayoy, mëët je'e yujkwa'any koo je'e kyutujt kajpt kyutujt winma'anyt wyinkutsëkëwëët pëenjaty je'e wiink ayuuk kapxy metya'aky mëët.

Nepyaam mpatuna'any:

1. Myajkëxë'ëkëp koo je'e jaay mëët je'e metya'aky ayuuk'aam mnoxonta'aky mëët jatu'un je'e mjakyaajwinmetya'akë'ëp.
2. Yajwinkapxë'ëw tu'uk kapxy metya'aky matyii je'e jaaypë këëtsypë ayuuk'aam mëët amaxan'aam. Tu'aay jaay. Oy namatyii metya'aky.

Agencia Municipal
Centro de Estudios Ayuk
Instituto Superior Intertribal Ayuk
Tehuacan

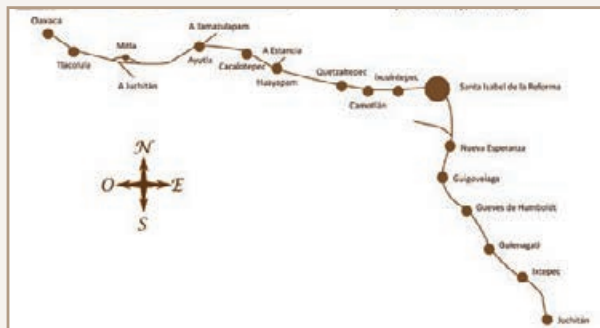
cea-iiia **inaiw**
Centro de Estudios Ayuk
Instituto Superior Intertribal Ayuk
Instituto Nacional de Estudios Indígenas

Sevilem28

Jukyajt xëë mëët ayuuk'aam metya'aky.

Tu'ukmuky ëjts tëë ntu'uyo'oy jatu'un ëjts tëë npaaty koo je'e n'ayuuk metya'aky tsyopaatëp, kayjakooyë yë'ë jatu'un amumnë ejts je'e nkaajaknajtspatë'ëy; mamëëpy kujaayë'ëy tijaty ëjts je'e njajtëm mnajweyëm nepyaty ëjts je'e nakajpt kutujt.

Pa'witsë'ëw je'e oy na'atsoopë nej je'e jim myena'any maa yë'e tëkëek ane'eky noky xëë'ajpë "Sevilem 28".

1. ¿Matyii kajpt ajxy je'e tyu'ukmuka'any?

- a) Santa María Rayón
- e) Wajwiinp kajpt
- ë) Santa Isabel de la Reforma, Tehuantepec

2. ¿Manaa xëë ajxy tyu'ukmuka'any?

- a) Nej je'e 3 axtë 8 xëë'ajpë *marzo*
- e) Nej je'e 3 axtë 6 xëë'ajpë *agostë*
- ë) Nej je'e 13 axtë 15 xëë'ajpë *enerë*

3. ¿Maa je'e nyakapxy tijaty ajxy je'e tyunaanpy?

- a) Maa je'e myana'any ataa jwe'e tsyojpy
- e) Maa je'e myena'any nej je'e tuunk tyuwitsa'any
- ë) Maa je'e myana'any xyajnamaapy

Wyiink

Jyotootyamy

Jyëëxkaamy

Ataap ajky myetya'akanpy:

- Je'e ayuuk jaay.
- Kunaak kutujt.
- Maty'u u tuunk ajky yajna'ixwaanpy

Nepyaam mpatuna any:

- Myajkibé'ékep koo je'e jaay méét je'e metya'aky ayuuk'aam mmasonta'aky méét jat'u'un je'e njaawjweym metya'aky méét.
- Tajwinkapa'ew tu'uk kapry metya'aky méét je'e jaaypé kéerypé ayuuk'aam méét amaan'aam. Tu'ay jaky. Oy namatylí metya'aky.

Xyajnamaapy:

Iraap karé. Manéke kay u'uky je'e mit'u'uy oyaanpy. Manékalp tevy u'uké'enty méét je'e kay je'pt. Méét je'e nape'en mandikéet.

Jwee ajky jim myetsa'any tsuu, koje'e néché nály myékshéé'aty. Iunes jooy 9.00 je'e tuunk tsyontá akany.

Sevilem28

Lukyajt xee méét ayuuk'aam metya'aky.

Tu'ukmuky éjts téé ntu'uyo'oy jat'u'un éjts téé npaaty koo je'e n'ayuuk metya'aky tsoypaatép, kajjakooyé yé'á jat'u'un amumné ejts je'e nkaajaknajtpaté'y; maméépy kujaaýé'y tijaty éjts je'e njajtém mnajweým nepyaty éjts je'e nakajpt kutujt.

TUUNK TYUWITS'AANY.

y pélniaty patunano
sky koo isa tuunk tsyonta'aky k tyuyo oya any

tyuunk ajky yajna'ixwaanpy méét je'e éwya ax:
je'e tipx kow méét je'e éyya'axq, yajna'ixwaanpy licenciado Palomón Vargas Hernández

Martes 4

8:00 Jopykyay
9:00 Metya'akyt:
Je'e kapata'aky ayuukpé, yajna'ixéépy Rafael Cardoso Jiménez
2:00 Kujyékéay
4:00 Tuunk junté
Metya'aky méét motsyo'ont ayuuk'aam
6:00 Matyu'u tuunk ajky yajna'ixwaanpy méét je'e éwya'ax

Miéércoles 5

8:00 Jopykyay
9:00 Metya'akyt:
Maa je'e naaxwiin méét maa je'e kunaax kaiot zili tu'un jaip apejo? Yajna'ixwaanpy licenciado Lemica Aquino Ibarcenar
12:00 Tuunk junté
Metya'aky méét motsyo'ont ayuuk'aam
2:00 Kujyékéay
4:00 Tuunk junté
Metya'aky méét motsyo'ont ayuuk'aam

Jueves 6

8:00 Jopykyay
9:00 Tuunk junté
Metya'aky méét motsyo'ont ayuuk'aam
10:00 Metya'aky.
Je'e ajky ayuuk metya'aké nyskutujt, yajwín metyakléépy, licenciado Adella Regina Montes
2:00 Kujyékéay
4:00 Tuunk junté
Ayuuk kwente, teety'ap ajky metya'akaanp
6:00 Matyu'u tuunk ajky yajna'ixwaanpy méét je'e éwya'ax

Jamyets koo...

Je'e **tëkëek ane'eky noky** tu'uk aay je'e ane'eky maa je'e metya'aky matyu'upë xyajmatoyjaty. Maa yë'ë tëkëek ane'eky noky myëët jim aja'anyaxy mëët metya'aky xyajmatoyajpyë jwe'e kyujayë'ëy maa yë'ë tu'ukpë aay metsk it wintu'umaamy mëët jyëëxkëmaamy.

Nepyjaty yajxa'atyë yë'ë tëkëek ane'eky noky myëtpë:

Wyiink: Jim je'e aja'anyaxy, je'e ja'atsyonta'aky xyëë tu'un jatanëp mëët je'e pa'jayë'ëy xyëë.

Jyotootyaam: Jim je'e metya'aky miny je'e tu'un xyajmatoyatanpy, manaa je'e jukyajt kwe'enta'ajp xëë nyaxa'any, je'e kapxta'aky xyëë, manaa je'e mapupejp o je'e kutuunk xypyupejpe xyëë naj nyaxa'any.

Jyëëxkaamy: Jim je'e nyakapxy pën taa tëkëek ane'eky noky tëë y'atyuny, *teléfono*, maa je'e tsoony mëët naje'e aja'anyaxy.

Yajmetya'ak mëkaanpy

Yajmetya'ak mëët kapxta'ak yë'ë kon metya'aky nej yujwa'any.

- a) Je'e kootspë kajnä myetsy, a je'e matsa'a nyakapxyp koo je'e winykony. (Tëymetya'aky)
- e) Janytyim y'oy jeya'ay yë'ë. (Xi'ikyana'atyaam)
- ë) Maja'anytyuum tsena'ay, nëkx jim maa tii kyajatëë. (Tëymetya'aky)
- i) ¿Je'enë ajxy mtuny? (Xi'ikyana'atyaam)
- j) Ataa jumëjt ëjts tëë nku'iyë'ëky. (Tëymetya'aky)
- k) Oyoy mijts ajxy mtsoky. (Xi'ikyana'atyaam)
- l) Yajkoj mëët jakkapxy metstk kon metya'aky nej yë'ë tu'un tëë m'ixy.

Mnajwëëpy ijty koo:

Je'e jeya'ay ajxy yajmetyakpë kējwintu'umjaty je'e pyata'aky nej je'e yajkapxa'any. Takatsa'anp nej je'e yajmetya'akët, paa je'e jeya'ay ajxy pikenä'kajp, paa maj jeya'ayajp, paa kap ixyë tii je'e noky kyapxaanpy o paa kap je'e nyaxonta'aky. Paaty koo ajxy najty je'e nyajmetya'akëm nyajkopkëyëm tii je'e kapxy metya'akyajp, mëët nej jaa jeya'ay je'e mkapxy matowitaanpë yajpaaty, paa je'e mkapxy myajjamyëtajpy je'e mkë'ë amay mëët winkumanajty je'e eep je'e xymatowijpë jatu'un je'e metya'aky ajxy oy wyinjwë'ëp o jatu'un je'e m'ixa'any paa yajkopkëëpy ajxy.

Mëët janytyim tyuunp koo je'e mnajwë'ëp nej je'e myajmetya'akëp je'e kapxy metya'aky, yakixaanp nej je'e noky kapxa'anpë yajpaaty jatu'un je'e oy kyapxpëtsëmëp je'e metya'aky.

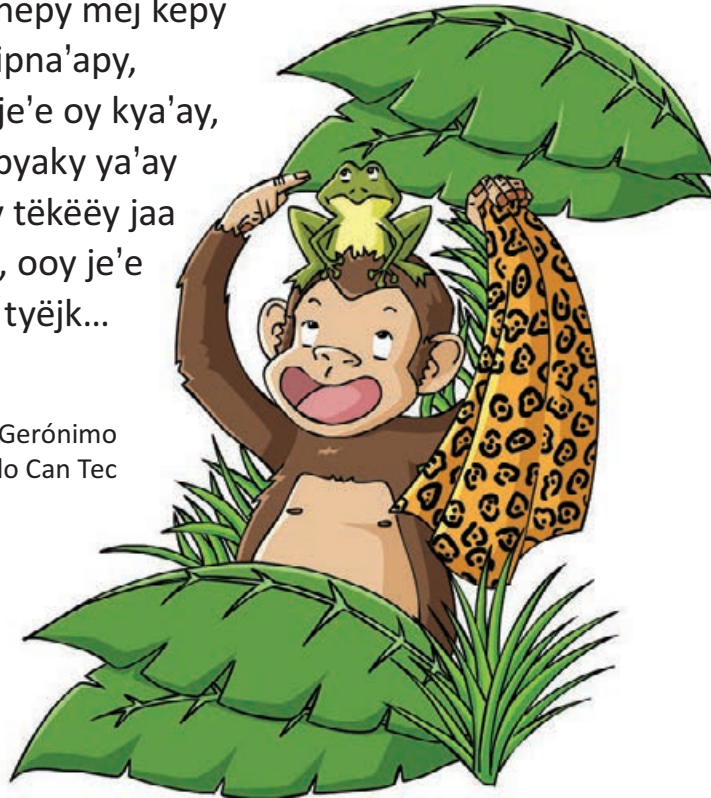
Yajmetya'ak mëkaanpy mëët oy ok motowit nej je'e ataa kapxy metya'aky myena'any.

Yë'ë miik mëët yë'ë lek

Tëë jyeky, jim yuukjoty naj tsyena'ay tu'uk jaa mëj kaa. Je'eya'ay najty je'e Reyajp maa ataa animalë ajxy nakëxyë y'it.

Tu'uk xëë, je'e kaa Reyajp nëkx jim mukukajpë kwijxpë, a jim je'e jeya'ay metesk pyaty ataa tëkëëy ajxy je'e tujpë. Koo ataa kaa myëk pyë'ëky paaty je'e kyayako'okë. Nokoo najty je'e wii pyë'ëky, ooy je'e kyunepy mëj kepy najty je'e jwipna'apy, axtë jemtsy je'e oy kya'ay, këpaky tekypyaky ya'ay je'e pyëtë'ky tëkëëy jaa to'ok pyë'pë, ooy je'e myetsy maa tyëjk...

Yajkoj: Gerónimo
Ricardo Can Tec

Kapxtëw ajxy mëet yë'ë jeya'ay ajxy tëë xmyotowityëp.

¿Tii yë'ë tëë nyametya'aky yë'ë kyaxp myetya'aky?

¿Pënjaty nyametya'akypy?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkopk nejy yë'ë tëë nkapxyëtsy.

- Nwinjwëëyëtsy nejy taa yony metya'aky tëë myena'any.

tëë ()

kaj ()

- Tsipëtsy njwëëy yajmetya'ak yë'ë jaappë maa yë'ë yony metya'aky.

tëë ()

kaj ()

**Yajmetya'aky je'e kwentë “Je'e kaateety mëet yë'ë tsatsy'uunk”,
maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëet nya'exëwëë koo je'e
myajmetyaka'any mëkaanpy.**

Ataa yaa kujayë'ëypyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Ëxkap matyii metya'aky je'e kopk'ajpë mëet matyii kapxy metya'aky je'e jyakpanëkxyp, kyapxta'ak matyu'ujaty nej je'e metya'aky nyanëmët, mëet ok na e'pwonpijpë je'e ajxy myatowijpyë, a ka'a je'e m'ixjtokoy maa je'e yony metya'aky mkapxyë.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'aky, jaa myotso'ont maa yajpaaty, pën je'e yajkoj mëet pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa yaa yajmatoyajp janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo naj mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëët eep yë'ë aja'anyaxy.

Yë'ë taj Juana je'e y'uunk Laura jyawii myëtmetya'akaanpy je'e Guadalajara tsënaapy jatu'un nyëmawa'any ney je'e taj xëë ajxy tëë yekatyë mëtëë tyoskuju'uyëp myowaanpy koo xëtë'ëny tëë yajnakëxyëë.

Uunk Laura,
Ntsojpyëtsy ko oy
myajpaatëp ...

Yajmetya'ak mëët na'atsow yë'ë yajtëëpy.

- ¿Tii maa je'e aja'anyaxy m'e'py?
- ¿Najwëëpy tii kapxy metya'aky yë'ë tajjeya'ay tu'un jya'apyë?
- ¿Tëë miitsy to'ok ataa tu'unpë kapxy metya'aky mjaay?

Yajmetya'ak je'e metya'aky nakejxpë noky mëët pa'witsë'ëw je'e kapxy metya'aky myëtpë matyii tsopatpë.

Tëkaam, Wajwiinp 18 xëë'ajp Mayë po'o nej ataa jumëjt 2012.

Paty:

Nepyëk puto'oxy, jwe'e ëtsy ntsoky koo oy myajpaatëp jim
maa mtuny mxajy mëët maa mkapxta'aky.

Paaty'ëtsy ataa noky tëë njaay ween miitsy mmëtoyatëp
koo yaa Tëkaam ajxy tëë kyojy je'e tëjk mjukyajt kwenta'ajpë
yëë këxpë koo nakëxyë je'e kajpt jeya'ay ajxy tëë pyutunëëy,
jatu'un nejy ëjts na'ap nateety ajxy jity tyunyxyajy koo tii
koo matyii.

Kap mtaj mnatajanë mnamayanë, jiyëë tsooy namëyajt
pyaaty, jatu'un jotkujk m'itëp.

Yëë ëtsy tu'un nanëkapxypë puto'oxy, nëkwëntatë oy
jaktun jakxaj, nakëxyë mjujy mmuku'uk tyam miitsy ajxy
yajpo'xy. Jii nipyatëm.

Mputo'oxy Rosa

Jaay maa ataa witsypë je'e metya'aky yajmatoyajp myanëkxypë
yë'ë metya'aky nakejxpë noky.

Yajpo'xpë:

Maa mëët jwetsyë je'e metya'aky nakejxpë noky ajxy tëë jyaay:

Je'e xëëwitsy tëë y'atyuny xyëë:

Nejy noky myay:

Jamyets koo...

Je'e **metya'aky nakejxpë noky** jii naje'e kon mëët yony metya'aky myëët, je'e tyuunp koo jeya'ay kapxy metya'aky pën jakëm tsënaapy yajnakexëp. Ataa tu'unpë metya'aky myanëkxyp:

- **Maa mëët jwetsë** ajxy tëë jyaay.
- **Yajpo'xpë** mëët pën yë'ë noky ajxy yajnakëjxpë xyëë.
- **Je'e kapxy metya'aky ajxy nyëkapxaanpy.**
- **Nejy noky myay.**
- Je'e noky ja'apyë **xyëë mët xyëëwitsy.**

Jii **metya'aky nakejxpë noky *informal*** yaj paaty, ataa tu'unpë noky jatu'un mjaayëp nejy koo jujymuku'uk mët metya'akëp, jatu'un mkapxëp mmetya'akëp nejy japoom japoom mjukyaty, koo je'e muku'ukajp, jujymuku'uk o koo pën noky myajnakëxa'any.

Je'e **metya'aky nakejxpë noky *formal***, mënit myajtunëp koo jeya'ay tunk mëtpë noky myajnakëxëp, koo kap oy m'ixaatëp. Maa taa tu'unpë noky wyinkutsëkë'ënyty mëëtë mjaayëp.

Yajmetya'ak nej ataa ajxy yaa yajpaaty.

Tsëk na mananëm koo jii tu'uk jujymuku'uk murux naxjoty mmëtë yë'ë metya'aky nakejxpë noky miitsy jawii myajnakëxa'any jatu'un mnajwë'ëwëp nejy yajpaaty mëët manaa wyonpita'any jatu'un matyii kay u'uky y'atsojpy m'atyunëp.

Jaay nej je'e kapxy metya'aky yë'ë metya'aky nakejxpë noky myanëkxa'any.

¿Manaa xëë je'e metya'aky nakejxpë noky myanëkxa'any?

¿Pën je'e metya'aky nakejxpë noky myajnakëxa'any?

¿Jaay tii mjujymuku'uk mnëmawaanpy?

Jaay nejy myajpo'xa'any mëët nejy noky myajmaya'any.

Jaay ataa ya anaaxyp je'e metya'aky nakejxpë noky ney tää myajmetya'aky.

[illegible]

Eep yë'ë tëë mjaay jatu'un yajmë'ixë'ëw paa myëët nej ataa yajtëy mëët jaay oyë'ëw paa yajmayajpy.

- ¿Je'e metya'aky nakejxpë noky myëët manaa xëë tëë mjaay?
- ¿Je'e metya'aky nakejxpë noky myëët je'e yajpo'xpë?
- ¿Mjaay waanp ijty mnëmawaanpy?
- ¿Nejy noky myajmay?
- ¿Maa je'e metya'aky nakejxpë noky mpëtak mxëëwitsy?

Nama'aw mjamyëët tu'uk ween je'e metya'aky nakejxpë noky yajmetya'aky mënit jatu'un meyajtëw.

- ¿Oy yajwinjwë'ëy je'e metya'aky nakejxpë noky?
- ¿Manaa xëë je'e metya'aky nakejxpë noky ajxy tëë jyaay?
- ¿Maa je'e metya'aky nakejxpë noky nejy ajxy yajpo'xy?
- ¿Maa je'e metya'aky nakejxpë noky nejy ajxy yajmay?
- ¿Mayúscula je'e kapxy metya'aky myatsyonta'aky?

[illegible]

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa ataa apëjktuky yë'ë tëkëëk ane'eky noky mëët je'e metya'aky nakejxpë noky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Tëkëëk ane'eky noky

Metya'aky nakejxpë noky

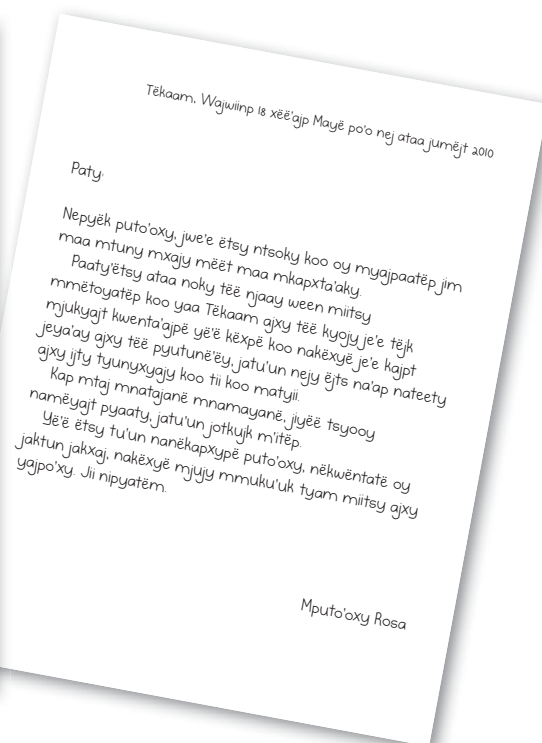
Jaay mëët kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsyë?

¿Manaa mëët maa yë'e tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkopk nejy je'e ayuuk

Maa ataa may jaayjoty axta'aw yë'ë kapxy metya'aky ya yajpatpë:
tsim, ntsimëtsy, mtsim, tsyim, më'ët, nmë'ëtëtsy, mmë'ët, myë'ët,
noky, nnokyëtsy, mnoky, nyoky, wiin, nwiinëtsy, mwiin, wyiin.

j	w	y	i	i	n	ë	k	x	w	m
n	ts	i	m	ë	ts	y	o	u	y	n
n	p	k	x	ts	i	m	'	ë	n	o
m	w	i	i	n	u	j	'	n	y	k
ë	'	m	x	y	k	ë	i	w	ts	y
'	o	n	ts	j	t	i	u	i	ë	m
ë	e	y	ë	i	w	k	ts	i	y	m
t	x	o	k	m	m	w	y	n	k	ë
ë	l	k	ë	o	p	t	m	ë	o	'
ts	ts	y	i	m	n	u	k	ts	n	ë
y	m	m	ë	'	ë	t	j	y	n	t

[illegible]

**Yaj nawitsë'ëw yë'ë metya'aky tu'uk waatspë matyii myapaatyp
maa yë'ë aja'anyaxy. Eep maa yë'ë y'atyunë'ëky:**

mnoky

nkopkëtsy

myox

tsyim

wyaj

npoxëtsy

xyëts

nteetyëtsy

jyëtsy

Pëta'ak yë'ë (n)-(ëtsy) paa miitsy mje'e, (m) paa myametsk jeya'ay jye'e, mëët (y) paa myatëkëëkpë jeya'ay jye'e, jatu'un yajpetë yë'ë kapxy metya'aky.

a) Mats yë'ë ____noky

e) Ëtsy ____'uk ataa

ë) Miitsy ____kuju'uxt ataa

i) Manëkxë yë'ë k____a'axt

j) Yë'ë k____opk wii wyokpy

k) ____tsëkuum oy myëttuny

l) Mo'ow yë'ë ____pujxtëtsy

m) Mamin yë'ë ____katsyëtsy

n) Juy je'e p____ayë)

o) Juy yë'ë ____xuumpy

Winpiw tu'uk metya'aky yajpatpë maa ataa kajë jatu'un myajpetë yë'ë kapxy metya'aky jiipy a'ooy yajpatpë.

nkamiixy

mnaax

jyaput

mkam

nkujup

tyatsk

nxëkyë'ëk

mtëjk

kyuwaay

Njuupyëtsy:

**Miitsy tuunp
maa je'e:**

**Maribel
nyatoonpy:**

3

apëjktuky

Ataa noky tsojpy:

- ◆ Y'e'py yë'ë noky mëët yë'ë aja'anyaxy jatu'un y'ëxkapy tii je'e kojkyapxy noky yajmatoyatanpyë.
- ◆ Wyinjwëëpy nepy yë'ë kojkyapxy noky jyaay tyëkë'ëy.
- ◆ Jyotkukajpy yë'ë metya'aky jim tëë pyaaty maa yë'ë kojkyapxy noky jatunëk yajtunk patëëp maa yajmayjaty.
- ◆ Y'ëxkajpy je'e kapxy kujayë'ëwanëp maa yë'ë nej kay m'atyunëp nyoky.
- ◆ Jya'apy je'e nej kay m'atyunëp nyoky kojkyapxy nej je'e tëë nyatajy nyamay.
- ◆ Y'ijxyp y'e'py mëët jya'ayoyë'ëpy je'e nëj kay m'atyunëp nyoky.
- ◆ Wyinjwëëpy tiikyëxp koo yakjaay je'e kapxy matyii nyakapxypy tii jeya'ay tyuunpy.

Eep ataa aja'anyaxy.

- ¿M'ixyajpyë nejj ataa jeya'ay ajxy tëë y'amukë'ëy?
- ¿Najwë'ëpy tii kapxy metya'aky yë'ë teetyjeya'ay jya'apyë?
- ¿Tiikëxpë ataa noky koo tsyopaaty?
- ¿Najwë'ëpy nejj ataa tu'unpë noky xyëë'aty?

Axta'aw jiipy maa yë'ë tu'pu'xy noky mëetë je'e kojkyapxy noky mëet eep yë'ë metya'aky oy jinyjaty jaappë.

Kojkyapxy Noky (Acta de acuerdos)

SINDICATURA DE
PROCURACIÓN
San Juan de los Rios, Inc.
2011-2012

Yaa Tëkaam, Wajwiinp kajpt.- jata'a juxtuuj xë'e ajpë je'e taxtujk po'o maa ataa i'x moko'x metek jumejt nyaxy. Yaa maa ataa akujtëjk tée miny tée myetsy je'e teetyjeya'ay xë'e ajpë HERMILO GONZALEZ CRUZ, akujpëky jeya'ay juxtytsyiki'x majkmokmetek jumejt myëetë, kipy pyuya'ay jyamyëtaaty yë'ë C. LUIS GONZALEZ CRUZ, akujpëky jeya'ay tēkēk i'x kutu'uk jumejt myëetë.- Nyajwëëpy ajxy, koo ajxy tyëmyetyaka'any paa kap ajxy tu'un kyutyuny nyajwëëpy ajxy koo yajkumotoy, jatu'un xyee ajxy tée nyekapxy neij yaa jaay tée myamë'ëy, yaa ajxy tsyony tu'jeya'ay tsyena'ay maa yë'ë tu'u xë'e ajpë San Pascualito jaa myametsk jeya'ay maa yë'ë Sección 1141 maa ataa Tëkaam kajpt.- Ataa jeya'ay ajxy yuiwaanpy maa je'e ajxy tuunk mëetëpë maa ataa akujtëjk koo je'e nyoky nyo'okëet, yakawaanë je'e teetyjeya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO ween nyëkxy kyapatëy paa omtsoojot ataa kapxy ataa metya'aky yaa yajpatpë kujayë'ëy maa ataa noky, maa nya'atsoy koo je'e jeya'ay myëjwooy junte'ajpë je'e 4 maa yë'ë taxtujk po'o neij je'e jumejt 2001 tée nyaxy, mënit xëe tu'ukmujk je'e jujumuku'uk ajxy xëetekeepë GONZALEZ, maa je'e tējk yajpatpë maa yë'ë myatekeek Sección maa ataa kajpt neij je'e teety WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO tée myejwoy, maa taa tsip ma'at yajtetyëkë'ëwa'any nakëxy je'e puya'ay ajxy myeetsy WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO, AGUEDA GONZALEZ CRUZ, GUDELIA GONZALEZ CRUZ, JOSEFA GONZALEZ CRUZ, LUIS GONZALEZ CRUZ, LAMBERTINA GONZALEZ CRUZ Y HERMILO GONZALEZ CRUZ, koo ajxy nakëxy tu'ukmuky yajpaty je'e mëjpuya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO kyapxat je'e kapxy metya'aky nyatay nyamaapyë, nyamaay pyuya'ay ajxy: paaty ajxy tée nmëjyaaxy ween ajxy nkapy metyakëem pën je'e tējk nyajmanëkëkëwaanpyëtsy je'e tée nkwen'ta'aty manaa je'e ejts nteety jeky y'oky je'e nā xë'e ajpë CELESTINO GONZALEZ (o'oky jeya'ay). Koo ajxy jeky y'ok kapxy y'ok metyaky kojkyapxyajt ajxy koo je'e tējk myamëmwë'any je'e teetyjeya'ay HERMILO GONZALEZ CRUZ koo ataa myutsk pyuya'ayaty. Mënaap je'e teetyjeya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO koo jim maa yë'ë tējkën y'utsy, HERMILO, yajmanëkë'ëkanpyë jim y'ita'any motu'unytyë jyakjukyaty, jakoo metya'aky yë'ë teetyjeya'ay WILFRIDO myenany, mënit je'e teetyjeya'ay HERMILO, y'atsoowonpijty: koo kap tu'un nyëjpyë koo y'ajtsy WILFRIDO, jim jyaktsyena'awëp maa yë'ë tējk jeky tée kwenta'aty mëet je'e teetyjeya'ay HERMILO jyakmena'any koo kap je'e y'ok toka'any nokoo je'e pyuya'ay jim tsyena'awa'any jatu'un myena'any yë'ë teetyjeya'ay HERMILO GONZALEZ CRUZ, mëet yajwinkutsekëwaanp ataa metya'aky tu'un ku'uk wintuum.

Jaktuyo'opy.- Koo ajxy kojkyapxy myamë'ëy oy je'e tuunkmëetpë ajxy tējkkopk kyipxy maa yë'ë tējk yajpaaty.- Kujkxëe'ajpë najty mënaa je'e taxtujk po'o najty juxtuujk xë'e'aty koo jumejt najty i'x moko'x tu'uk, jyotkukajt ajxy koo: yajna'epëëpy je'e tsapts muutsty tyëjk wekx mëet, jwe'e kipyt myëetë mëjwiinaanpy 14.90 xapx mëet xu'utsaanpy 10.9 xapx. Akaa naax ataa tējkjoty, akaa tsapts muutsty yë'ë pyotsy, mokoook amu'tstuky myëet, metek tekëwë'ënyty mëet metek pu'uy pyentane myëete, mëet metek tyëjkiwink mëet tutujk pu'uy tējk'aaw.- Maa yë'ë naaxwiin yajpaaty yajmëje'p.- Tsuxkpoj pejpë, 32.63 xapx jwe'e tyëjk jim yajpatp teetyjeya'ay RAMÓN GUZMÁN HERNÁNDEZ.- Jëenpoj pejpë.- 27 xapx jwe'e tyëjk jim yajpatp teetyjeya'ay CARLOS PEREZ CRUZ, maa xëe pyëtsëmy 9.50 xapx jim je'e pyuya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO nyaax yajpaaty, maa xëe kyunaxy.- 15.60 xapx jim mëjtu'u San Pascualito yajpaaty.

Kap kapxëk kap metyaakëk woonpij ataa jeya'ay tuunk mëetpë ajxy, nëkxp ajxy yajnokypyety ataa kapxy ataa metya'aky.....

.....NYEJY EJTS NKUTUJ.....

NKUPÉJY EJTS.....

WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO

LUIS GONZALEZ CRUZ

LUIS GONZALEZ CRUZ

C. ÁGUEDA GONZÁLEZ CRUZ

C. JOSEFA GONZÁLEZ CRUZ

C. LAMBERTINA GONZÁLEZ CRUZ

NKUPÉJY ETSY ATAA TĒJK.-

C. HERMILO GONZÁLEZ CRUZ

JE'E PUKAPXÉPYE

C. ANTONIO HERNÁNDEZ REYES

C. JOAQUÍN LORENZO PÉREZ

JE'E AJXY TEE KYUTUJ YÉY
SERAGIO EFECTIVO. NO REELECCIÓN.
PERDIDO AL DERECHO AJENO ES LA PAZ.
JE'E TUUNKMÉETPÉ.

SINDICATURA DE
PROCURACIÓN
San Juan de los Rios, Inc.
2011-2012
C. DAGOBERTO SANTIAGO JUAN

JE'E KUJA'APYÉ KUKÉ' TSPE

C. FRANCISCO JOSÉ RAMÍREZ

Na'atsow ataa jaknëkxpë.

Yë'ë kapxy metya'aky jwetsyë:

Je'e pukapxëpyë xyëë ajxy:

Maa je'e noky kapxy ajxy y'atyuuny:

Je'e kuja'apyë kuke'tspë xyëë:

Yajmetya'ak ataa kojykyapxy noky.

Axta'aw jiipy maa yë'ë tu'pu'xy noky mëëtë je'e kojykyapxy noky mëët pa'wiitsë'ëw **ukyaam** yë'ë ja'atsyonta'aky, **tsaptsaam** maa yajpaaty yë'ë noky nokë'ëy mëët **pu'tsaam** maa tu'un kapxy metya'aky myena'anyën koo je'e tëkaam kajpt wyowity.

Kojykyapxy Noky
(Acta de acuerdos)

Yaa Tëkaam, Wajwiip kajpt.- Jata'a juxtuik xëë'ajpë je'e taxtuik po'o maa ataa i'x moko'x metsk jumëjt nyaxy. Yaa maa ataa akujtëjk tée miny tée myetsy je'e teetyjeya'ay xëë'ajpë HERMILO GONZALEZ CRUZ, akujpëky jeya'ay juxtsyiki'x majkmokxmetsk jumëjt myëëtë, kipy pyuya'ay jyamëtaaty yë'ë C. LUIS GONZALEZ CRUZ, akujpëky jeya'ay tëkëëk i'x kutu'uk jumëjt myëëtë.- Nyajwëëpy ajxy, koo ajxy tyëmyetyaka'any paa kap ajxy tu'un kyutyuny nyajwëëpy ajxy koo yajkumotow, jatu'un xyëë ajxy tée nyëkapxy neiy yaa jaay tée myamë'ëy, yaa ajxy tsyoonny tu'jeya'ay tsyena'ay maa yë'ë tu'u xëë'ajpë San Pascualito jaa myametsk jeya'ay maa yë'ë Sección 1141 maa ataa Tëkaam kajpt.- Ataa jeya'ay ajxy yuiwaanpy maa je'e ajxy tuunk mëëtë maa ataa akujtëjk koo je'e nyoky nyo'okëët, yakawaanë je'e teetyjeya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO ween nyëky kyapxëy paa omtsoojot ataa kapxy ataa metya'aky yaa yajpatpë kujayë'ëy maa ataa noky, maa nya'atsoy koo je'e jeya'ay myëjwooy juntë'ajpë je'e 4 maa yë'ë taxtuik po'o neij je'e jumëjt 2001 tée nyaxy, mënit xëë tu'ukmujk je'e juyumuku'uk ajxy xëetëkëëpy GONZALEZ, maa je'e tējik yajpatpë maa yë'ë myatëkëëk Sección maa ataa kajpt neij je'e teety WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO tée myëjwoy, maa taa tsip ma'at yajtëyëkë'ëwa'any nakëky je'e puya'ay ajxy myëjtsy WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO, AGUEDA GONZALEZ CRUZ, GUELIA GONZALEZ CRUZ, JOSEFA GONZALEZ CRUZ, LUIS GONZALEZ CRUZ, LAMBERTINA GONZALEZ CRUZ Y HERMILO GONZALEZ CRUZ, koo ajxy nakëky tu'ukmuky yajpatpë je'e mëjpuya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO kyapxpat je'e kapxy metya'aky nyataj nyamaapë, nyamaay pyuya'ay ajxy: paaty ajxy tée nmëjyaay ween ajxy nkapy metyakë mënit je'e tējik nyajmanëkëwaaanyëtsy je'e tée nkëwënta'aty manaa je'e èjts nteety jeky y'ok y'ë nāj xëë'ajpë CELESTINO GONZALEZ (o'ok y'ë jeya'ay). Koo ajxy jeky y'ok kapxy y'ok metyaky kojykyapxyajt ajxy koo je'e tējik myamëwëwa'any je'e teetyjeya'ay HERMILO GONZALEZ CRUZ koo ataa myutsk pyuya'ayaty. Mënaap je'e teetyjeya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO koo jim maa yë'ë tējik y'utsy, HERMILO, yajmanëkë'ëkanpyë jim y'ita'any motu'umyë jyakjyaty, jakoo myetya'aky yë'ë teetyjeya'ay WILFRIDO myenany, mënit je'e teetyjeya'ay HERMILO, y'atsoowonpity: koo kap tu'un nyëjpyë koo y'ajtsy WILFRIDO, jim jyaktsyena'awëp maa yë'ë tējik jeky tée kwenta'aty mëët je'e teetyjeya'ay HERMILO jyakmena'any koo kap je'e y'ok toka'any nokoo je'e pyuya'ay jim tsyena'awa'any jatu'un myena'any yë'ë teetyjeya'ay HERMILO GONZALEZ CRUZ, mëët yajwinkutsëkëwaaanp ataa metya'aky tu'un ku'uk wintuum.

Jaktuyo'opy.- Koo ajxy kojykyapxy myamë'ëy oy je'e tuunkmëëtë ajxy tējikopk kilypxy maa yë'ë tējik yajpaaty.- Kujloxë'ajpë najty mënaa je'e taxtuik po'o najty jyxutujk xëë'aty koo jumëjt najty i'x moko'x tu'uk, jytokukajt ajxy koo: yajna'epëëpy je'e tsapts muutsy tyëjk wekx mëët, jwe'e kipy myëëtë mëjwiinaanpy 14.90 xapx mëët xu'utsaanpy 10.9 xapx. Akaa naax ataa tējikjoty, akaa tsapts muutsy yë'ë pyotsy, mokoook amu'tstuky myëët, metsk tëkëwë'ënyty mëët metsk pu'uy pyentané myëëtë, mëët metsk tyëjkwilink mëët tutujk pu'uy tējik aaw.- Maa yë'ë naaxwlin yajpaaty yajmëje'p.- Tsuxkpoj pejpë.- 32.63 xapx jwe'e tyëjk jim yajpatpë teetyjeya'ay RAMÓN GUZMÁN HERNÁNDEZ.- Jëënpol pejpë.- 27 xapx jwe'e tyëjk jim yajpatpë teetyjeya'ay CARLOS PEREZ CRUZ, maa xëë pyëtëny 9.50 xapx jim je'e pyuya'ay WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO nyaax yajpaaty, maa xëë kyunaxy.- 15.60 xapx jim mëjtu'u San Pascualito yajpaaty.

Kap kapxëëk kap metyaakëk woonpij ataa jeya'ay tuunk mëëtë ajxy, nëkx ajxy yajnokpyety ataa kapxy ataa metya'aky.....NYEJPY EJTS NKUTUJT.....

NKUPEJPY EJTS.....

WILFRIDO PINEDA PIOQUINTO

C. AGUEDA GONZALEZ CRUZ

C. JOSEFA GONZALEZ CRUZ

C. LAMBERTINA GONZALEZ CRUZ

C. HERMILO GONZALEZ CRUZ

JE'E PUKAPXEPYE

C. ANTONIO HERNÁNDEZ REYES

C. JOAQUÍN LORENZO PÉREZ

JE'E AIXY TEE KYUTUY YEKY
DERECHOS EFECTIVO, NO REELECCIÓN.
DERECHO AL DERECHO AJENO ES LA PAZ.
JE'E TUUNKMËËTË.

DAGOBERTO SANTIAGO JUAN

JE'E KUJA'APY KUKÉ'TSPÉ

C. FRANCISCO JOSÉ RAMÍREZ

SINDICATURA DE
PROCURACIÓN
San Juan de los Rios, Oaxaca, Oax.
2011-2012

Nejy yë'ë jim tëë matoyjaty maa yë'ë kojykyapxy noky juwijtswëtit je'e oy na'atsoopë.

1. ¿Waanp myena'any je'e ja'atsyonta'aky kujayë'ëypë?

- a) Juntë noky
- e) Akujpëk noky
- ë) Kojykyapxy noky
- i) Jwetsyë

2. ¿Tiikyëxp yë'ë kojykyapxy noky koo tëë y'oyë'ëy?

- a) Koo je'e muku'ukajp ajxy waj yajwa'txa'any.
- e) Kojykyapxyataanp ajxy pën je'e tëjk kopk je'ataanp.
- ë) Tu'ukmukanp ajxy je'e ni'ipë kyëxp.
- i) Je'e juy tyook tyëjk.

3. ¿Tii jwetsyë najty koo je'e jeya'ay ajxy y'amukëëy?

- a) Je'e *sábado* 11 nej je'e agostë po'o maa je'e jumëjt 2002.
- e) Ataa 20 nej taa *julio* maa taa jumëjt 2010.
- ë) Je'e *sábado* 11 nej je'e *junio*.
- i) Je'e 7 nej je'e *septiembre* po'o je'e jumëjt 2002.

4. Je'e kojykyapxy noky, kapxy metya'aky yë'ë...

- a) Tëy kyapxy metya'aky jaa nyo'okë'ëy jaa xëëwitsy.
- e) Kapxy metya'aky myëët koo juy tooky y'awanë'ëy.
- ë) Tëy kyapxy metya'aky myëët, no'okë'ëy mëët jeya'ay xëëwitsy jim yajpatpë.
- i) Jujymuku'uk kyapxy metya'aky.

Jamyets koo...

Je'e **kojkyapxy noky** je'e ataa tyuunpy koo je'e kujayë'ëy myamë'ëy koo jeya'ay ajxy tyu'ukmuky mëët kyojkyapxyjaty koo ajxy je'e tējk kopk, naax wiin ajxy jyujymyuku'uk yajmanëkekëwa'any, kyutyunaanpy ajxy jatu'un nej je'e jim nokyëxp tēë myamë'ëy.

Yë'ë **kojkyapxy noky** je'e jeya'ay kuja'apy kuke'tspë jwe'e taa myamë'ëy nej koo ijxp motoopëp maa ajxy je'e tēë kyapxmuky tēë myëtakmuky, këxyë jim kujayë'ëy tēë myamë'ëy nej ajxy je'e tēë myetya'aky.

Yë'ë **kojkyapxy noky** myanëkxyp:

- Ja'atsyonta'aky.
- Maa mëët jwetsyë maa je'e y'a tyunyëë.
- Je'e kapxy je'e metya'aky ajxy tēë kyojkyapxyjaty.
- Je'e noky no'okë'ëy.
- Xëë mëët xëëwitsy je'e ajxy tu'un tēë kyapxmukyëp.
- Xëë mëët xëëwitsy je'e ajxy tēë pya'ixy pyamatoyjaty.
- Xëë mëët xëëwitsy je'e kuja'ap kuke'tspë.

Yajmetya'akyë mëkaanpy

Yajmetya'ak axonta'akyaam yë'ë kon metya'aky nej yaa yujwa'any.

- a) Kapëtsy je'e npaty. (Jotmamyëët)
- e) ¿Nej myajpaaty? (Xonta'akymyëët)
- ë) Xii mëj ajxy jyakminy. (Jotmamyëët)
- i) Tëë pi'tyëkënyë tuupë. (Xonta'akymyëët)
- j) Jak'axta'aw metsk metya'aky nej yë'ë tu'un tëë m'ixy jatu'un metyakta'ak.

Mnajwëëpy ijty koo:

Je'e yajmetya'akyë mëkaanpy, jwe'e taa y'oyë koo je'e mkapxy oy yajmatowët, jatu'un je'e oy kyumamë'ëp nej taa jyaayë.

Koo je'e tu'un y'amayët nej je'e metya'aky myena'any, oy je'e tu'un tyuyo'oy je'e kapxy metya'aky, pa'witsë'ëw matyii mkapxpatypë nej je'e joot jwë'ënyt najjwë'ëy, mëët tanaxyëp majaty je'e y'awijstukyë, jatu'un je'e ajxy yajkopkëwa'any je'e ajxy motoowijpë.

Yajmetya'ak mëkaam ataa kapxy metya'aky jaknëkxpë.

Kajnë myajtsonta'aky ok tun ataa: Yajmetya'ak nityu'um mëët ame'tsy yë'ë kapxy metya'aky mëët xkap tii yë'ë tu'un xyakix xyajmatoyatanpy. Metya'akta'ak ataa kapx mëët nya'exë'ëwëë koo jaa mëkaam yajmetya'akëp.

Je'e rey y'uunk

(Tu'uk wa'xy : Xëëkaa myëtnipyatë)

...Jwe'e xëëkaa rey y'uunk nyamay: "Maa ëtsy njukyaty kap tii ëtsy naxonta'aky: tseey nmyajtspëtsy a je'e jeya'ay xyako'okpëtsy ajxy. Je'e tseeytyaj akaa tu'un ajxy je'e kyëxë'ëky jatu'un tunpë je'e jeya'ay. Paaty, kapëtsy tii naxonta'aky. Koo miitsy koo xyëka'ajty, janytyim oyëtsy njukyajt najty nyaxa'any.

"N'ixata'anpyëtsy ijty nejj je'e matyu'u wakë'ëky nyoky nejj je'e tyam xyajniyu'utsyë maa ëtsy. Yë'ë miitsy mwakë'ëky, jwe'e yë'ë, xyajyajpëtsëenpëtsy maa ëtsy yu'utsytyuumy n'ity; nejj koo ëy ya'axy. Mëët, jwe'e ɿm'e'py yë'ë yu'uy kyam? Kapëtsy kaaky nkay a je'e mook pajk, kayëtsy nje'e yë'ë, je'e yu'uy kyam kapëtsy je'e n'atsoky. jJanytyim oy jot mayajnë!

"Jwe'e miitsy yë'ë mkuwaay pu'ts xa'anë. Koo miitsy koo xyëka'ajty, ijJanytyim yajxon najty jatu'un!, a je'e mook xëpaa xyajjamyëjtspëtsy nejj je'e mkuwaay pu'ts xa'anë, mëët koo janytyim ntsyojykyëtsy je'e poj xëpaa akujk..."

Yajkoj: A. de Saint-Exupéry.

El principito,

4a ed., México, Editores Mexicanos Unidos, 1996, pp. 74-75.

Kapxtëw ajxy o kapxmuk kipxy yë'ë jeya'ay tëë myotowityëp.

- ¿Tii nyametyakypy yë'ë kapxy metya'aky?
- ¿Pënjaty taa nyametya'akypy?
- ¿Nej miitsy m'ojotaty ataa kwentë myay?

Nyajmetya'akpëtsy yë'ë nkok nejy yë'ë tëë nkapxyëtsy.

- Nwinjwëëyëtsy nejy ataa yony metya'aky tëë myena'any.

tëë ()

kaj ()

- Tsipëtsy njwëëy yajmetya'ak yë'ë jaaypë maa yë'ë yony metya'aky.

tëë ()

kaj ()

Yajmetya'aky je'e kwentë “Je'e uk mëët yë'ë pixk”, maa je'e Na'ap metya'aky noky, mëët nya'exëwëë koo je'e myajmetyaka'any mëkaam.

Ataa yaa kujayë'ëypyë yajtunk paat maa je'e myajmetya'akany:

- Yajmetya'ak je'e kapxy metya'aky ame'tsyaam jatu'un ëxkap je'e xyajwinjwë'ëwaanpy.
- Kwenta'at koo je'e oy mkapxët je'e metya'aky.
- Ëxkap nej je'e metya'aky m'okyapxpëtsëmët jim ataa tu'un pyupeta'any koo je'e myajmetyakpyë oy tyuyo'oyët maa yë'ë kapxy metya'aky.
- Mëëtat mkopkjoty je'e ja'atsyonta'aky, jaa myotso'ont maa yajpaaty, mëët pën je'e yajkoj mëët pën je'e ja'anyajxp ayuuk. Ataa tu'un xyajmatoyajpë janytyim tsyopatp koo taa mkapxpatëp koo naj mtëkëwa'any yajmetya'akpë.

Yajmetya'ak yë'ë kapxy metya'aky mëët eep yë'ë aja'anyaxy. Yajmetya'ak yë'ë ajxy kyapxypë.

Je'e Daniela pënuuky jawii y'atyunaanpy yë'ë kyëxpë koo y'utsy jyumëjt y'apëta'any jatu'un nakëxy jyujymyuku'uk ajxy kyayëp y'ukëp, paatyëk myatëjk myëyajtëwa'any nejy je'e pënuuky ajxy y'atyuny.

Kapxtew mëët na'atsow yë'ë yajtëëpy.

- ¿Tii jajtë maa je'e aja'anyaxy këxë'pë?
- ¿Tii koo tsyopaaty koo jaay mëtatëp kujaay nej kay m'atyunëp?
- ¿M'ix nejy miny je'e nej kay m'atyunëp nyoky? ¿Nejy je'e?

Eep mëët yajmetya'aky yë'ë kapxy metya'aky. Pa'witsë'ëw je'e ja'atsyonta'aky nejy je'e myëët.

Tsë'ëpy Pënuuky

Matëyataanpy 10 jeya'ay.

Yajma'atyunëk:

- Tu'uk tsimuunk tsu'utsyapojtë
- Tu'uk mëjtsim jëtsy
- Tu'uk pijty tsë'ëpy
- Tu'uk tëts anytsyuxk
- Tu'uk puuxy të'ëtspajk niyy
- Tu'uk mëjmatsy ka'ak'aay
- Nëë
- Kaan

Nejy yakatyuny:

Jawiin tsë'ëpy uupy m'atyna'any, yajkë'ëw je'e tsu'utsyapojtë anytsyuxkmëët, koo najty tëë kyë'ëy mkutsitsnaxëp je'e tsë'ëpy jatu'un kaanjë'ëw. Mënit jëtsy tu'uk kë'ëjot mjo'oyëp jatu'un myajku'upëp. Mënit awiink je'e të'ëtspajk niyy mmo'otsëp jatu'un uupy myajkuwa'atëp. Tsa'aw je'e ka'ak'aay kyëëtsy. Mënit mtijyo'oyëp je'e më'ëky nyajëtsyataanpy. Mënit je'e jëtsy myajwootsëp jim ka'ak'aay nyakëxpë jatu'un je'e tsë'ëpy uupy myajjotje'epë'ëwët. Mënit je'e mwinmojtsnë, tu'uk'it yë'ë pënuuky yajnakata'ak.

Koo najy tëë myajmay, mënit je'e pënuuky mkuma'xë'ëwëp potsy tyu'tsjoty, kutsiitsy myajkë'ëwëp.

Kapxy wijpë:

Oy koo je'e tu'ts pënuuky myajkopkëwëp koo 15 *minutos* najty tëë nyaxy jatu'un m'ixëp paa oy je'e pënuuky kyë'ëy. Oy arros mëëtë myajmapëkëwa'any.

Jaay maa ataa witsypë je'e metya'aky myanëkxypë maa yë'ë kapxy metya'ky xim jaaypë.

Yajma'atyunëk:

Nejy yakatyuny:

Kapxy wijpë:

Jamyets koo...

Je'e **nej kay m'atyunëp nyoky** je'e kyapxy tëëpy ney tii m'atyunëp, jatu'un myetya'aky tyëkë'ëy, jatunëk oy mnajwewëp ney tii oy m'atyunëp ney oy pyëtsëma'any. Je'e nej kay m'atyunëp nyoky ataa tu'unpë kapxy myetya'aky ajxy myëët:

Naak mëët matyii yajma'atyunëk myajtuna'any.

Nej yakatyuny jatu'un oy kyaptëy tijaty tu'un mtunanpy.

Aja'anyaxy jatu'un m'epep ney yakatyuny.

Je'e kapxy wijpë.

Yajmetya'ak nej ataa ajxy yajpaaty.

Jatunëk Daniela tëë myetoyjaty koo jii kay tu'uk janytyim okyaany miitsy m'atyuny, patyëk xykyu'ixa'any jatu'un xyajmeyajtëwa'ay nejy je'e kay m'atyuny, kap miitsy nyëpatëëwaanë koo oy mët metya'akëp, patyëk nëkë oy koo tu'uk nej kay m'atyunëp nyoky mjaayëp jatu'un oy na mo'owëp.

Atyuny nejy oy je'e nej kay m'atyunëp nyoky mja'ayany, jawiin na'atsow ataa yajtëëpy.

¿Nejy xyëë'ata'any je'e nej kay m'atyunëp nyoky?

Jaay naak mëët matyii yajma'atyunëk myajtunëp.

Jaay nejy je'e kay yakatyuny.

Jaay tu'uk kapxy wijpë maa je'e kay y'atyuny miny.

Jaay maa ataa witsyë, je'e nej kay m'atyunëp nyoky Daniela mmo'owaanpy.

[illegible]

Ix Eep yë'ë mkapxy metya'aky paa myëët ataa yaapy kujayë'ëpy yajtëëpy.

- ¿Je'e nej kay m'atyunëp nyoky myëët ja'atsyonta'aky?
- ¿Mjaay pëtyëë je'e yajma'atyunëk?
- ¿Oy je'e metya'aky myajtuny je'e ajxy nyënënpy mëj letrë mëët mutsk letrë?
- ¿Oy je'e kapxy myetya'aky jyaay?

Ix Eep yë'ë nej kay m'atyunëp nyoky mëët jaay oyë'ëw paa yajmayjapxy. Nama'aw mjamyëët tu'uk ween je'e tëë mjaayëp yajmetya'aky mënit jatu'un mëyajtëw.

- ¿Oy kyapxytëy nejy je'e kay yakatyuny?
- ¿Oy kyapxytëy je'e kapxy wijpë metya'aky?

Jaay je'e kay uuky xëë kujayë'ënty noky matyiiijaty kyay y'u'uky maa mkajpt.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Jaay maa mja'apyejt je'e nej kay m'atyunëp nyoky maa tu'un myëna'anëp nejy je'e kay miitsy m'atsojypy yakatyuny.

Myajmë'ixë'ëw paa këxy myëët nej tëë yajtëy.

Yajma'ixë'ëw yë'ë kapxy metya'aky

N'ijxëm maa taa apëjktuky yë'ë kojykyapxy noky mëët je'e nej kay m'atyunëp nyoky. Oy tëkëëk kujaayë'ëw nej yë'ë ajxy tyakatsyë yë'ë tu'unp kapxy metya'aky.

Kojykyapxy noky	Nej kay m'atyunëp nyoky

Jaay mëët kapxtëw.

¿Nepyaam ajxy tyakatsyë?

¿Manaa mëët maa yë'ë tu'unp noky ajxy yajtuny?

¿Tiikyëxp ajxy koo jyaayë?

Yajmetya'aky ataa kapxy metya'aky mëët eep yë'ë oy jinyjaty jaaypë.

- a) Manuel ka'ak poot tu'uk **tyujk**.
- e) **Njuyëtsy** poop pa'ak tu'uk kipxë'ënyty.
- ë) Yë'ë kixy kay tëë **y'atyuny**.
- i) Juan je'e **koj** yë'ë tyëjk.
- j) Je'e pi'maam Azucena kaaky **tyo'py**.

Kapxtëw m'omtsoo metya'akyaam nepyaam yë'ë kapxy jyaayë.

Maa ataa kapxy metya'aky ëxkap jatu'un yajnowitsë'ëw pën je'e tuunp, tii tyuunpy mëët je'e metya'aky yajtu'ukëëpy.

a) Tsee y kanëë Maribel y'atyuun.

Tii tyuunpy

Pën je'e tuunp

Je'e metya'aky yajtu'ukëëpy

b) Tu'uk jiny ti'pxt Esteban jyuuy.

Tii tyuunpy

Pën je'e tuunp

Je'e metya'aky yajtu'ukëëpy

c) Y'atyuun Pepe je'e tyare'e.

Tii tyuunpy

Pën je'e tuunp

Je'e metya'aky yajtu'ukëëpy

Yajmetya'ak ataa kapxy juwitsyp yajpatpë mënit jaay oyë'ëw ween tu'uk kapxy metya'aky kyojy.

Manuel ëy tu'uk y'ëëw

Je'e metya'aky nakejxpë noky Joel tyaj jyaayë

Tu'uk naan Marcos tyujy

Ataa kapxy metya'aky yajpatpë wits tu'uk ✓ paa oy jaay
yajwinjwë'ëy mëët tu'uk ✗ paa kaj yajwinjwë'ëy.

Kapxy metya'aky	✓	✗
Je'e kwaay y'ojk mëëy maa kam		
Pyo'ot Emiliano yuuk		
Yajminy tseeyuunk juxtujk tseey taj		
xëkujk kaaky yë'ë		
Yajmaa o'k Pablo y'uunk		
Yakoo'k tuutk ntaj'okëtsy tu'uk		
Jiny xëjk je'e tsëku'um Juan nyiip		
Mu'u tē'ëts Esperanza myamëjts		
Mook tu'uk Manuel tējk tsyijk		

Jatu'un ney tyam nyakapxy maa yë'ë noky kyapxy oy tyunk paaty na'atsow paa tÿy o paa kaj tyëyë.

Noky kyapxy	Tÿy	Kaj tyëyë
Yë'ë yajna'ixëëpy noky je'e ataa tu'unpë kapxy metya'aky myëët ja'atsyonta'aky mëët pya'jayë'ëy, miinp maa nëkxy mjakyajtëy ween oy mwinjwë'ë yë'ë metya'aky xyajmatoyajpj, jatu'un tu'unp miinp je'e tÿjk xëë ajxy ja'apy o atyuunpë jyakyajwinyekë'ëp.		
Yë'ë nëkapxpë noky naa atëy kapxy metya'aky myëët, je'e xyakixy xyajmatoyajp tii jataam tii tunanëp, je'e nëkapxpë noky jwe'e myëët: Kujaayë'ëy kyutuum, koo najty je'e mëj tÿjk o kutuunk naj tää jyaay, maa mëët jwetsë, je'e nyakapxypë nyametyakpyë mëtë, xëë mëët xëëwitsy.		
Yë'ë metya'aky nakejxpë noky je'e ataa tu'unpë noky kyapxy tyuunp koo jeya'ay kapxy metya'aky pën jakem tsënaapy yajnakexëp. Metsk tu'u ataa yajpaaty formal o informal . Jatu'un tu'unpë ataa metya'aky myanëkxyp: Maa mëët jwetsë, yajpo'xpë, jaa nyakapxanpyë, ney noky myay mëët xëë mëët xëëwitsy.		

**Nekapx nejy je'e metya'aky kyujayë'ëy jatu'un nej koo,
ja'atsyonta'aky, jwetsyë, orë, o nejy tëë m'ixyë, ween petyë
ataa noky kyapxy kyojy.**

Je'e **yajna'ixëëpy noky** je'e myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Je'e **nëkapxpë noky** je'e myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Yë'ë **tëkëëk ane'eky noky** ataa tu'unpë metya'aky myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Yë'ë **metya'aky nakejxpë noky** je'e myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Yë'ë **kojykyapxy noky** ataa myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Mëët yë'ë **nej kay m'atyunëp nyoky** jatu'un myëët:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

**Atyun tu'uk metya'aky nakejxpë noky matyii mkexaanpy
maa mjujymuku'uk jakem y'ity, jatu'un mnajwë'ëwëp nejy
yajpaaty, jamyets nej je'e metya'aky nakejxpë noky kapxy
myëët.**

Atyun tu'uk nej kay m'atyunëp nyoky matyii kay u'uky tsip mjawëëpy yakatyuny.

[illegible]

Notas

[illegible]

**INSTITUTO
NACIONAL PARA
LA EDUCACIÓN
DE LOS ADULTOS**

Ayuuk'aamëtsy nyajmetya'aky mëët njaay. Ayuuk

Kujayë'ënyty noky je'e tëë m'ëxpëky

Mutsk mëët mëj jeya'ay xyëë

Jawyiin Xëëkopk

Myametsk Xëëkopk

Mxëë

Wits ataa *maa je'e apëjktuky petyëë tëë yajmay nejy je'e apeky yujkwa'any.*

RFE o CURP

1 apëky

Y'ëxkajpy matyu'u noky kyapxy nejy je'e ye'ëpy noky, mayaxpë noky mëët ku'uk woopë noky. ☐

Y'ëxkajpy yë'ë yajmatoyajpyë je'e kapxy metya'aky nejy myëëtë je'e kapxynakekpë noky, woopë wijtspë noky mëët kujayë'ënyty noky. ☐

Wyinjwëëpy yë'ë kapxy metya'aky tëë yajmetya'aky maa je'e apëky. ☐

Y'ëxkajpy matvijaty je'e nyakapxyp nyametyakpy jim tëë y'ixyëp maa je'e apëky, maa kapxy metya'aky. ☐

Ëtsy manaamp koo tëë yajpetyë oy ataa apëky
Jwetsyë _____

Je'e yakapëjkkpë xyëë mëët xyëëwitsy

2 apëky

Y'ëxkajpy manaa, maa, mëët tiikëxp koo tyuny je'e kapxy metya'aky tëë y'ixyëp maa je'e apëky. ☐

Kyuja'apy yë'ë yajmatoyajpyë je'e myanëkxaanpyë maa yë'ë kapxy metya'aky nejy je'e nëkapxpë noky, metya'aky nakejxpë noky mëët nej kay m'atyunëp nyoky , tëë y'ixy maa je'e apëky. ☐

Y'ëxkapa'anpy je'e oypë yajmatoyajpyë maa yë'ë kapxy metya'aky nejy je'e yajna'ixëëpy noky, tëkëëk ane'eky noky mëët kojkyapxy noky. ☐

Y'ëxkajpy matvijaty je'e nyakapxyp nyametyakpy jim tëë y'ixyëp maa je'e apëky, maa kapxy metya'aky. ☐

Ëtsy manaamp koo tëë yajpetyë oy ataa apëky
Jwetsyë _____

Je'e yakapëjkkpë xyëë mëët xyëëwitsy

¿Tii ëtsy n'apëjk?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	---

¿Maa ëtsy nyajtunkpatá'any?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	---

Mutsk mëet mëj jeya'ay xyëëwitsy

Je'e myanëkxaanpyë koo tëë yakatyuny

Jwetsyë _____

Maa je'e tëë yakatyuny _____

Je'e yakatyuunpyë xyëë mëet xyëëwitsy

En este material encontrarás actividades de gran utilidad que te ayudarán a poner en práctica el conocimiento que tienes sobre la lectura y la escritura de nuestra lengua mixe baja, a través del trabajo con diferentes tipos de textos. La finalidad de este material es que sigas interesándote por aprender más sobre la lectura y escritura en tu lengua.

Te invitamos a que descubras todo lo que puedes conocer a través de este módulo.

Maa ataa noky je'e mpataanpy matyii m'atyunaanpy nej tää m'apëky jaay mëët yajmetya'ak je'e m'ayuuk, matyu'u kapxy metya'aky pyatsoony je'e myajtunaanpy. Jwe'e ataa tyuunpy ween mjaknaxonta'aky je'e ayuuk kapxy mëët myetya'aky.

Tyam ëjts miitsy mwoy mwitsy ween m'ixyatëp ney oy m'apëka'any koo ataa noky mkapxta'akëp.

DISTRIBUCIÓN GRATUITA

NAMËYAJT ATAA NOKY AJXY YEKY

ayuuk • mixe • ayöök • ayuujk • ayuk • ayuuk • mixe • ayöök • ayuujk

ISBN: 978-607-710-234-2

